

Investigating the effectiveness of teaching methods based on interaction and practical activities in law classes (case study: law students at Kurdistan University)

Afshin abdollahi*¹, Hedieh sayari²

پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۰۹/۲۵

دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۱/۱۵

Accepted Date: 2024/12/15

Received Date: 2024/04/03

Abstract

This study emphasizes the critical importance of effective teaching methods in legal education in order to correctly convey complex legal concepts to students. Given the complexity of law, a thorough understanding is essential for students to practically apply legal principles in real-life situations. Appropriate teaching strategies significantly improve understanding and academic performance, thus enhancing overall legal education. However, the study highlights a major challenge: the lack of standardized criteria for selecting and implementing effective teaching methods in legal education. This lack of clarity can weaken learning processes and lead to students' insufficient understanding of legal concepts, which ultimately affects the quality of legal education. To address these issues, the research suggests that focusing on innovative, interactive teaching methods—such as experiential learning—can deepen students' understanding of legal topics and motivate them to engage in research, better preparing them for the job market. Furthermore, the study highlights the lack of research specifically addressing the methods of teaching law in domestic sources and contrasts them with the richer foreign literature. By advocating integrated teaching strategies such as workshops, group discussions and practical training, the study aims to improve legal education. These approaches facilitate active engagement with theoretical concepts and promote peer interaction, critical thinking and effective communication skills. Ultimately, this study aims to fill existing gaps in legal education research and improve teaching methods to better equip students for a successful legal career.

In this qualitative study, grounded theory was used to identify key categories and structures related to the phenomenon under investigation. The analysis involved a step-by-step coding process (open, axial and selective coding), with the final results presented in a diagram. The sample of the study consisted of law students at Kurdistan College during the second semester of the academic year 2023-2024 and focused on the teaching methods of the faculty. Semi-structured interviews were conducted with

¹. Associate Professor, Department of Law, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Kurdistan, Sanandaj, Iran.

*Corresponding Author

E-mail: a.abdollahi@uok.ac.ir

². Master's student, Criminal Law and Criminology, Faculty of Humanities, University of Kurdistan, Sanandaj, Iran.

20 participants to achieve theoretical saturation. Seven main questions were asked to explore different aspects of the student experience. Participants included both undergraduate and Masters students. Data were collected through the interviews, and content analysis led to the identification of important patterns and concepts that provided deeper insights into students' experiences and faculty members' teaching approaches. The demographic characteristics of the participants were summarized in a table titled "Characteristics of Study Participants". This process has helped researchers gain a deeper understanding of student experiences and education in the field of law.

The purpose of this study was to evaluate teaching methods in the field of law through interviews with 20 students, focusing on their perceptions of faculty teaching methods. Seven main questions were used to explore students' perceptions, including positive aspects, challenges and suggestions for improving the teaching process. Results revealed key themes related to teaching methods, including a heavy reliance on "text-based" and "lecture-style" approaches that limit student engagement. Students pointed out that while some professors incorporate discussion and other participatory measures, many still adhere to a traditional and lecture-centered style. The study identified several strengths of teaching methods, such as the ability to present legal cases and encourage critical thinking, but also noted significant challenges, such as professors' overindulgence, use of complicated legal jargon, and lack of clarity in classroom structure. In addition, legal and structural constraints imposed by academic regulations limit innovative teaching methods. The analysis revealed weaknesses in teaching, including poor organization, insufficient student engagement and a lack of integration of theoretical and practical training.

This study examines the impact of interactive and practical teaching methods on learning in legal education and emphasizes their importance in improving the quality of student learning. It was found that law students need an environment that encourages hands-on activities and active interactions and is supported by educational theories such as behaviorism, cognitive, sociocultural and constructivism. Students emphasized that effective teaching involves a clear organization of information and concepts, which is consistent with their experiences from the interviews. The analysis revealed that many law professors use predominantly content-oriented, lecture-based methods that limit student participation. This finding is consistent with sociocultural and constructivist theories that emphasize the importance of social interactions and experiential learning, as expressed in Vygotsky's concept of the "zone of proximal development." In addition, students found that group activities and workshops significantly improved their understanding of legal concepts. The results are in line with previous research advocating active, innovative teaching methods. They indicate a shift from traditional to more modern approaches with hands-on workshops. Experiential learning theory also supports these findings, as students cited the presentation of legal cases as one of the strengths of their education that promoted critical thinking. However, challenges such as the leniency of professors and the lack of structured learning experiences have a negative impact on the quality of education. Students pointed out the disorganization in the classroom that hinders effective communication between instructors and students. In addition, external obstacles, such as rigid curricula imposed by educational authorities, limit the introduction of

innovative teaching methods. Students emphasized the need for practical training and internships in their curriculum to better align their education with real-world legal applications. Overall, the results indicate a generally positive perception of the teaching methods, but also show the need for improvements to eliminate existing weaknesses. The study concludes that the introduction of active, participatory and experiential teaching methods not only deepens student learning, but can also mitigate current challenges. It is recommended that law professors and universities critically rethink their teaching approaches and work towards creating more interactive learning environments. Such changes would improve the quality of legal education and better prepare students for the job market, ultimately improving their academic and practical skills in the field.

Keywords: Teaching methods, law field, interaction, practical activities, University of Kurdistan.

بررسی اثربخشی روش‌های آموزشی مبتنی بر تعامل و فعالیت‌های عملی در تدریس در رشته حقوق (مطالعه موردی: دانشجویان رشته حقوق دانشگاه کردستان)

افشین عبداللهی^۱، هدیه سیاری^۲

چکیده

هدف: در پژوهش حاضر، به بررسی اثربخشی روش‌های آموزشی مبتنی بر تعامل و فعالیت‌های عملی در تدریس رشته حقوق پرداخته شده است. با توجه به چالش‌های موجود در فرایند یادگیری حقوق، هدف اصلی این تحقیق شناسایی نقاط قوت و ضعف شیوه‌های تدریس اساتید و تأثیر آن‌ها بر یادگیری دانشجویان دانشگاه کردستان بوده است.

روش: این تحقیق از رویکرد کیفی و بر مبنای روش گراند تئوری بهره‌برداری کرده است. جامعه‌ی نمونه‌ی پژوهش شامل تمامی دانشجویان رشته حقوق دانشگاه کردستان در نیم سال دوم سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بوده که ۲۰ نفر از دانشجویان در مقاطع، کارشناسی‌ارشد و کارشناسی به صورت هدفمند انتخاب و در مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته شرکت کردند. داده‌ها از طریق فرآیند کدگذاری باز، محوری و انتخابی تحلیل شده‌اند.

یافته‌ها: نتایج پژوهش نشان داد که روش‌های تدریس تعاملی و مبتنی بر فعالیت‌های عملی به طور قابل توجهی به ارتقاء درک مفاهیم حقوقی و انگیزه دانشجویان کمک می‌کند. همچنین چالش‌ها و محدودیت‌هایی نظیر استفاده از تکنیک‌های ماده‌محور، بی‌نظمی در کلاس و موانع قانونی در تدریس شناسایی شده‌اند. این یافته‌ها به تدوین یک مدل آموزشی مبتنی بر نتایج تحقیق و الگوهای مؤثر تدریس کمک کرده‌اند.

کلیدواژه: روش‌های تدریس، رشته حقوق، تعامل، فعالیت‌های عملی، دانشگاه کردستان.

*۱. دانشیار، گروه حقوق، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران.

Email: a.abdollahi@uok.ac.ir

نویسنده مسئول:

*۲. دانشجوی کارشناسی ارشد، حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران.

مقدمه

در رشته حقوق، اهمیت استفاده از روش‌های تدریس مناسب به منظور انتقال دقیق و کارآمد مفاهیم و اصول حقوقی به دانشجویان به شدت احساس می‌شود (Klette & Blikstad-Balas, 2018). حقوق به‌عنوان یکی از حوزه‌های پیچیده و پراهمیت در علوم انسانی، نیازمند آموزش و فهم عمیق است تا دانشجویان بتوانند قوانین و اصول آن را به خوبی درک کرده و در کاربردهای عملی مختلف به کار برند (Schäfer et al., 2018; Taylor et al., 2013). روش‌های تدریس به‌عنوان عوامل کلیدی در فرایند یادگیری شناخته می‌شوند و می‌توانند به طور قابل توجهی عملکرد و درک دانشجویان را ارتقا دهند (Nebeska et al., 2020). با این وجود رشته حقوق، دارای چالش‌هایی است که به طور مستقیم بر کیفیت آموزش و یادگیری دانشجویان تأثیر می‌گذارد. یکی از این چالش‌ها، عدم تنوع در شیوه‌های تدریس است. بسیاری از اساتید به شیوه‌های سنتی و ماده محور پایبند هستند که عمدتاً شامل سخنرانی و خواندن مواد قانونی می‌شود. این رویکرد نه تنها خسته‌کننده است؛ بلکه باعث کاهش جذابیت درس برای دانشجویان می‌شود. بدین ترتیب، دانشجویان کمتر در فرایند یادگیری مشارکت می‌کنند و این مسئله می‌تواند منجر به سطح پایین‌تری از فهم و درک مفاهیم حقوقی شود.

چنانچه یکی دیگر از چالش‌ها مربوط به کمبود تعامل و فعالیت‌های عملی است. روش‌های تدریس کنونی غالباً فرصت‌های عملی و تعاملی را محدود می‌کنند. زمانی دانشجویان تنها به شنیدن اطلاعات از استاد محدود می‌شوند، شانس تجربه یادگیری واقعی و درک عمیق‌تری از موضوعات را از دست می‌دهند. علاوه بر این، انطباق نداشتن محتوای آموزشی با نیازهای واقعی بازار کار یکی دیگر از چالش‌های جدی است. بسیاری از دانشجویان و فارغ‌التحصیلان احساس می‌کنند که آموزش دریافتی به طور کافی آن‌ها را برای مواجهه با چالش‌های واقعی در محیط کار آماده نمی‌کند. روش‌هایی که به طور مستقیم به مهارت‌های عملی و الزامات شغلی پاسخ نمی‌دهند، باعث می‌شوند دانشجویان دچار احساس ناکافی بودن داشته باشند و این می‌تواند بر اعتماد به نفس و اثربخشی آن‌ها در اجرای وظایف شغلی تأثیر منفی بگذارد. با این حال موانع قانونی و ساختاری نیز به‌عنوان چالش جدی‌تر باید مورد توجه قرار گیرند. در بسیاری از موارد، سرفصل‌های آموزشی توسط نهادهای آموزشی نظیر وزارت علوم تعیین می‌شوند که می‌تواند خلاقیت و نوآوری در روش‌های تدریس را محدود کند. هنگامی که اساتید مجبورند محتوای خاصی را در زمان‌های معین تدریس کنند، ممکن است فرصت کافی برای استفاده از روش‌های تدریس مدرن و تعاملی وجود نداشته باشد. در نتیجه، دانشجویان از تجربه‌های آموزشی مفید و غنی محروم می‌شوند.

بنابراین با توجه به این چالش‌ها، تمرکز بر روش‌های تدریس مناسب می‌تواند به تعمیق درک دانشجویان از مباحث حقوقی کمک کرده و انگیزه آنان را برای مطالعه و تحقیق در این زمینه افزایش دهد (Cownie, 2019). همچنین، استفاده از روش‌های تدریس نوین و مبتنی بر رویکردهای فعال، ارتباط تجربی و عملی بین دانشجویان و مفاهیم حقوقی را تقویت می‌کند و آمادگی آن‌ها را برای ورود به بازار کار افزایش می‌دهد.

(Jones, 2018; Ramaswamy, 2020). بنابراین، تدریس به‌عنوان یک فرایند پیچیده و چندبعدی در حوزه‌های مختلف علمی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. با توجه به تحولات جهانی و نیاز به برقراری ارتباط مؤثر میان اساتید و دانشجویان، اهمیت تحقیق و مطالعه در این حوزه به‌شدت احساس می‌شود. هرچند در زمینه‌های مختلف آموزشی، به‌ویژه در رشته‌های مرتبط با علوم اجتماعی و انسانی، تلاش‌های بسیاری در راستای بهبود روش‌های تدریس صورت گرفته است، اما در حوزه تدریس رشته حقوق در منابع داخلی، پژوهش‌هایی انجام نشده است. در واقع این کمبود اطلاعات می‌تواند به کاهش کیفیت آموزش حقوق و نارضایتی دانشجویان منجر شود. در این راستا، این پژوهش بر آن است که این کمبود را برطرف کند به‌گونه‌ای که باعث شود توجه بیشتری به مطالعه و ارزیابی فرایند آموزش در رشته حقوق در دانشگاه کردستان صورت گیرد. در مقابل، در منابع خارجی، پژوهش‌های بیشتر و متنوع‌تری در این زمینه انجام شده است.

بورنس و همکاران (Burns et al., 2017) در مطالعه‌ای که در استرالیا انجام شد، مشخص گردید که اساتید حقوق به طور فزاینده‌ای تشویق می‌شوند تا از بهترین روش‌های تدریس بهره‌برداری کنند و این امر با ارائه یک دوره آموزشی همراه است که در آن از نوآوری و فناوری در طراحی و اجرای دوره‌های آموزشی آزمایشی استفاده می‌شود. یادگیری ترکیبی که در آن دوره‌ها در قالبی از تنظیمات حضوری و آنلاین ارائه می‌شوند، به طور گسترده‌ای رواج یافته است. این نوع یادگیری معمولاً با یادگیری فعال همراه است و ترکیبی از فعالیت‌های حضوری و آنلاین را ارائه می‌دهد، به‌گونه‌ای که به‌ویژه برای تسهیل مشارکت فعال دانشجویان در فرایند یادگیری مناسب است. همچنین کوزانیتیس و نسنیوویسی (Kozanitis & Nenciovici, 2023) در تحقیقی با عنوان «تأثیر یادگیری فعال در مقابل تدریس سنتی بر پیشرفت یادگیری دانشجویان در رشته حقوق: یک فراتحلیل»، به این نتیجه رسیدند که تأثیر هر نوع روش تدریس فعال، مفید است. با بررسی متغیرهای مختلفی که ممکن است به‌عنوان تعدیل‌کننده عمل کنند، مشخص گردید که چهار عامل زیر تأثیر قابل توجهی دارند: موضوع تدریس، نوع ارزیابی، اندازه گروه و سطح تدریس. به‌گونه‌ای که به نظر می‌رسد دوره‌های تدریس با سطح بالا، نیز از روش‌های یادگیری فعال بیشترین بهره را می‌برند.

ترنر و همکاران (Turner et al., 2018) در مطالعه‌ای که انجام شد، نشان داده شده است که چگونه می‌توان آموزش مهارت‌ها در سه حوزه کلیدی بحث، مذاکره و مصاحبه را به حداکثر رساند تا دانشجویان حقوق بتوانند خود را به‌عنوان وکیل و همچنین قاضی حس کنند. این تحقیق نه‌تنها مزایای متعددی را برای یادگیری حقوق از طریق فعالیت‌های مبتنی بر مهارت شناسایی می‌کند، بلکه برخی نگرانی‌های احتمالی در مورد مشارکت از دیدگاه دانشجو را نیز مورد بررسی قرار می‌دهد.

هریشکو و همکاران (Hryshko et al., 2020) این پژوهش به بررسی شیوه‌ها و روش‌های یکپارچه‌ای می‌پردازد که می‌تواند در توسعه و تقویت دانش حقوقی مؤثر باشد. در ابتدا، به تعریف فرایندهای یکپارچه

و اهمیت آن‌ها در یادگیری حقوقی پرداخته می‌شود. سپس به نقش فناوری‌های نوین، مانند سیستم‌های مدیریت یادگیری و منابع دیجیتالی، در ارتقای دانش حقوقی اشاره خواهد شد. در ادامه، نتایج و مزایای استفاده از فرایندهای یکپارچه بررسی شده و تأثیر آن‌ها بر کیفیت آموزش و توانایی‌های حقوقی دانش‌آموختگان تحلیل می‌شود. همچنین، چالش‌ها و موانع موجود در پیاده‌سازی این فرایندها در نظام‌های آموزشی و حرفه‌ای حقوقی مورد بحث قرار خواهند گرفت.

باتوجه به نمونه پژوهش‌هایی که در این زمینه در منابع خارجی بررسی شده، می‌توان نتیجه گرفت که روش‌های آموزشی یکپارچه شامل کارگاه‌ها، مباحث گروهی و آموزش‌های عملی، ابزارهای مؤثری هستند که می‌توانند به شکل‌گیری بهتری از دانش حقوقی کمک کنند. این روش‌ها به دانشجویان امکان می‌دهند تا مفاهیم نظری را به صورت عملی تجربه کنند و از تعامل با یکدیگر بهره‌مند شوند. کارگاه‌ها، محیطی تعاملی فراهم می‌کنند که در آن دانشجویان می‌توانند تجربیات و نظرات خود را به اشتراک بگذارند و پیرامون موضوعات خاص بحث کنند. این فضای گفتگو به تقویت توانایی‌های تحلیلی و تفکر انتقادی دانشجویان منجر می‌شود. همچنین، مباحث گروهی فرصتی را برای آشنایی با دیدگاه‌های مختلف فراهم می‌کنند و مهارت‌های ارتباطی دانشجویان را بهبود می‌بخشند. از سوی دیگر، آموزش‌های عملی به دانشجویان این امکان را می‌دهند که در محیط‌های واقعی یا شبیه‌سازی شده با چالش‌های مختلف روبرو شوند و ارتباط تنگاتنگی با اساتید و حرفه‌ای‌های حوزه حقوق برقرار کنند.

ترکیب این روش‌ها به ارتقای یادگیری، افزایش انگیزه و آمادگی دانشجویان برای ورود به بازار کار کمک می‌کند و آن‌ها را به حقوق‌دانانی کارآمد و مؤثر در جامعه تبدیل می‌سازد. همچنین، پژوهش‌های قبلی نشان داده‌اند که بررسی نظریات و مدل‌های مختلف تدریس می‌تواند بهبودی محسوس در این فرایند به ارمغان آورد. با تحلیل منابع موجود در داخل کشور مشخص می‌شود که پژوهش‌های جامع و کافی در این زمینه انجام نشده است، و در منابع خارجی نیز به این موضوع به طور محدود پرداخته شده است. این پژوهش در پی جبران این کمبود و بررسی عمیق‌تر این مبحث خواهد بود.

در این راستا، مقصد این تحقیق بررسی ژرف و سنجشی نظریات و مدل‌های پیشنهادی برای تدریس در حوزه حقوق و تأثیر آن‌ها بر عملکرد و درک دانشجویان است. یکی از اهداف اصلی این تحقیق، ارائه یک بررسی جامع و دقیق‌تر از روش‌های تدریس مورد استفاده در آموزش حقوق می‌باشد. این بررسی نقش مهمی در بهبود تدریس حقوق ایفا کرده و می‌تواند به ارتقای کیفیت آموزش و یادگیری در این حوزه کمک شایانی نماید. این پژوهش در نظر دارد به سؤالات زیر پاسخ‌های مناسبی ارائه دهد:

- چه تدابیری می‌توان اتخاذ کرد تا محیط‌های آموزشی در رشته حقوق به گونه‌ای طراحی شوند که حداکثر بهره‌وری از روش‌های تدریس فعال و مشارکتی را تضمین کنند و در نتیجه به بهبود کیفیت یادگیری و درک مفاهیم حقوقی دانشجویان بیانجامند؟

- چه موانع و چالش‌های ساختاری و قانونی باید مورد بررسی قرار گیرند تا اساتید بتوانند از روش‌های تدریس نوین و مشارکتی بهره‌برداری کنند و کیفیت آموزش حقوق را افزایش دهند؟

روش تحقیق

این تحقیق از رویکرد کیفی بهره برده و با استفاده از استراتژی گراند تئوری انجام شده است. روش گراند تئوری به‌عنوان یک روش تحقیق کیفی، برای شناسایی مقوله‌ها و ساختارهای اساسی مرتبط با پدیده مورد مطالعه استفاده می‌شود. این پژوهش به تحلیل داده‌ها با روش‌ها و تکنیک‌های مشخص پرداخته و فرآیند کدگذاری به صورت گام‌به‌گام در مراحل باز، محوری و انتخابی انجام شده است. نتایج نهایی در قالب نمودار (۸) ترسیم شده است. جامعه‌ی نمونه پژوهش شامل کلیه دانشجویان رشته حقوق در دانشگاه کردستان در نیم سال دوم سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بوده و هدف اصلی پژوهش بررسی روش تدریس اساتید این رشته است. به این منظور، از مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته بهره‌گیری شده است. پس از انجام مصاحبه‌ها و تحلیل داده‌ها، مشاهده گردید که پاسخ‌ها به تدریج رو به هم‌سانی می‌روند و به نقطه اشباع رسیده‌اند. از این رو، تعداد مصاحبه‌شوندگان به ۲۰ نفر محدود شد. در این پژوهش، ۷ سؤال اصلی طراحی گردیده تا ابعاد مختلف تجربیات دانشجویان مورد بررسی قرار گیرد. دانشجویان مورد پژوهش شامل افرادی در مقاطع کارشناسی ارشد و کارشناسی بوده‌اند. انتخاب این نمونه به صورت هدفمند به دلیل دسترسی به دانشجویانی صورت گرفته است که تجربه‌های متفاوتی از فرآیندهای آموزشی و یادگیری در رشته حقوق دارند. هدف از این انتخاب، به دست آوردن دیدگاه‌های متنوع و جامع‌تر درباره تجربیات یادگیری و رویکردهای آموزشی اساتید است. در این پژوهش با استفاده از ابزار مصاحبه، داده‌های لازم جمع‌آوری شده و با کدگذاری و تحلیل محتوای این مصاحبه‌ها، به شناسایی الگوها و مفاهیم کلیدی پرداخته شده است. این فرآیند به پژوهشگران کمک کرده تا درک عمیق‌تری از تجارب دانشجویان و رویکردهای آموزشی اساتید در رشته حقوق به دست آورند.

جدول ۱: مشخصات شرکت کنندگان در پژوهش

	۶۵٪	۱۳	مرد
جنسیت	۲۵٪	۷	زن
	۲۵٪	۵	۲۲-۱۸
سن	۳۰٪	۶	۳۰-۲۲
	۴۵٪	۹	۳۰سال به بالا
	۴۵٪	۹	کارشناسی ارشد
میزان تحصیلات	۵۵٪	۱۱	لیسانس

همان‌طور که در جدول (۱) مشاهده می‌شود، داده‌های این پژوهش از میان دانشجویان دانشگاه کردستان جمع‌آوری شده است و به تفکیک جنسیت، سن و سطح تحصیلات دسته‌بندی گردیده‌اند. در هر یک از مقاطع تحصیلی، محققان تلاش کرده‌اند تا تجارب دانشجویان را از شیوه‌های تدریس اساتید گروه حقوق به طور جامع بررسی کرده و نظرات آن‌ها را در قالب این تحقیق ارائه دهند. چنان‌چه تحلیل داده‌ها با استفاده از روش کدگذاری انجام شده است که شامل مراحل مختلفی است. ابتدا، مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته انجام شده و سپس داده‌ها به صورت دقیق تدوین گردیدند. پس از آن، از کدگذاری باز استفاده شد تا مفاهیم و الگوهای اولیه شناسایی شوند. در این مرحله، محققان به مطالعه دقیق پاسخ‌ها پرداخته و نام‌ها و عبارات کلیدی را استخراج کردند. در مرحله بعد، از کدگذاری محوری بهره گرفته شد تا روابط بین این مفاهیم و الگوها مورد بررسی قرار گیرد. این فرآیند به شناسایی الگوهای عمومی و موضوعات اصلی در تجربیات دانشجویان کمک کرد. در نهایت، از کدگذاری انتخابی استفاده شد تا مفاهیم کلیدی و محوری در ارتباط با شیوه‌های تدریس اساتید و تأثیر آن‌ها بر یادگیری دانشجویان شناسایی و تجزیه و تحلیل شوند.

چارچوب مفهومی

در دنیای امروز، آموزش حقوق به‌عنوان یکی از رشته‌های حیاتی در نظام‌های آموزشی و اجتماعی، نیازمند توجه ویژه‌ای به مدل‌ها و روش‌های نوین تدریس است. به‌گونه‌ای که روش‌های تدریس متنوع و مدرن می‌توانند به بهبود کیفیت یادگیری و ارتقاء توانمندی‌های دانشجویان در حل مسائل حقوقی کمک شایانی کنند. این روش‌ها نه تنها شامل تدریس سنتی، بلکه به رویکردهایی مانند یادگیری فعال، کلاس‌های معکوس و استفاده از فناوری‌های جدید نیز می‌پردازند. مطالعه و ارزیابی این روش‌ها در حوزه حقوق می‌تواند به درک بهتر دانشجویان از مباحث حقوقی و تقویت استعدادها و انتقاداتشان منجر شود. با توجه به پیچیدگی‌های رشته حقوق و تحولات مداوم در این حوزه، ضروری است که استادان و پژوهشگران به دنبال شیوه‌های آموزشی مؤثر و کارآمد بنا به نظریات و مدل‌های ارائه شده باشند که می‌تواند به انتقال مفاهیم پیچیده حقوقی به دانشجویان باشند. چنانچه در ادامه به بررسی این نظریات و مدل‌های تدریس در حوزه حقوق که شامل: رفتارگرایی، نظریه شناختی، ساخت‌گرایی و سایر رویکردهای موجود پرداخته می‌شود:

نظریات و مدل‌های تدریس در حوزه حقوق

تدریس، به‌عنوان یک فرایند حیاتی در آموزش و یادگیری، نقش بسزایی در انتقال دانش، مهارت‌ها و ارزش‌ها بین استاد و دانشجو دارد. این فعالیت نه تنها به تبادل اطلاعات می‌پردازد، بلکه به شکل‌گیری تفکر انتقادی و خلاقیت در یادگیرندگان کمک می‌کند. در دنیای امروزی، درک عمیق‌تری از تدریس ضروری است؛ چراکه این فرایند تحت تأثیر نظریات مختلفی قرار دارد که به دیگران اجازه می‌دهد تا به شیوه‌های مؤثرتر و کاراتری نسبت به گذشته نزدیک شوند.

نظریات تدریس دارای ویژگی‌ها و اصول خاص خود هستند که هر یک بر اساس نگاه و رویکرد خاصی به یادگیری و آموزش شکل گرفته‌اند. از نظریه‌های رفتارگرایی که بر تغییرات قابل‌مشاهده در رفتار تأکید دارند، گرفته تا نظریه‌های شناختی که بر فرایندهای ذهنی و نحوه پردازش اطلاعات توسط یادگیرنده تمرکز می‌کنند، و همچنین نظریه‌های ساخت‌گرا که به اهمیت تجربیات فردی و تعاملات اجتماعی در یادگیری توجه می‌کنند (Kopotun et al., 2020).

روش‌ها و نظریه‌های تدریس بسیار گوناگون و متنوع هستند که هر یک از آن‌ها به‌منظور بهبود کیفیت یادگیری و ارتقاء توانمندی‌های دانشجویان ارائه شده‌اند که هر کدام از آنها در دسته‌بندی‌هایی قرار دارد که شامل: نظریه‌های یادگیری پایه، نظریه‌های اجتماعی و فرهنگی، نظریه‌های ترکیبی و جامع، نظریه‌های مبتنی بر تکلیف و هوش، نظریه‌های انگیزشی و شناختی است که هر کدام از این دسته‌بندی‌ها انواعی دارد که به‌صورت مختصر ذکر می‌شود:

۱- نظریه‌های یادگیری پایه: نظریه رفتارگرایی (Behaviorism)، نظریه شناخت‌گرایی (Cognitivism)، نظریه ساخت‌گرایی (Constructivism).

۲- نظریه‌های اجتماعی و فرهنگی: نظریه شناخت اجتماعی (Social Constructivism)، نظریه یادگیری تجربی (Experiential Learning)، نظریه یادگیری خودتنظیمی (Self-Regulated Learning).

۳- نظریه‌های ترکیبی و جامع: نظریه همه‌جانبه (Holistic Learning)، نظریه یادگیری معکوس (Flipped Learning).

۴- نظریه‌های مبتنی بر تکلیف و هوش: نظریه تکلیف (Task-Based Learning)، نظریه یادگیری چندگانه (Multiple Intelligences).

۵- نظریه‌های انگیزشی و شناختی: نظریه انگیزشی (Motivational Theory)، نظریه یادگیری معنایی (Semantic Learning)، نظریه یادگیری نرم (Soft Learning).

بنابراین، در این پژوهش به بررسی تعدادی از این نظریه‌ها و مدل‌ها همچون: رفتارگرایی، نظریه شناختی، نظریه یادگیری تجربی، نظریه یادگیری معکوس، نظریه تدریس وحدت یافته و روش تئوری، روش مطالعه موردی، آموزش مبتنی بر پژوهش، روش آموزش مبتنی بر حل مسئله و فناوری آموزشی. در این پژوهش، بررسی این نظریه‌ها و مدل‌ها به دلایل زیر انتخاب شده است: اولاً، هر کدام از این نظریه‌ها به جنبه‌ای خاص از فرایند یادگیری و تدریس توجه دارند و ترکیب آن‌ها می‌تواند به درک جامع‌تری از کارایی روش‌های آموزشی کمک کند. ثانیاً، بسیاری از این نظریه‌ها و روش‌ها در محیط‌های آموزشی مختلف به کار گرفته شده‌اند و تأثیرات مثبت آن‌ها بر یادگیری دانش‌آموزان و دانشجویان در مطالعات تجربی ثابت شده است. ثالثاً، انتخاب این نظریه‌ها به دلیل توانایی آن‌ها در پاسخگویی به نیازهای متنوع یادگیرندگان و فراهم‌آوردن تجربیات یادگیری فعال و مؤثر است. درنهایت، باتوجه‌به تغییرات سریع در فناوری آموزشی، روش‌هایی مانند آموزش مبتنی بر پژوهش و فناوری آموزشی اهمیت بیشتری یافته‌اند و بررسی آن‌ها می

تواند به بهبود فرایند تدریس کمک کند. در ادامه به صورت مفصل هر کدام از این نظریه‌ها و روش‌ها توضیح داده می‌شود.

نظریه رفتارگرایی (Behaviorism)

رفتارگرایی به‌عنوان یکی از نخستین نظریات آموزشی، به بررسی رفتارهای قابل‌مشاهده و قابل‌اندازه‌گیری انسان‌ها می‌پردازد. جان ب. واتسون (John B. Watson) به‌عنوان بنیان‌گذار رفتارگرایی شناخته می‌شود. او بر این باور بود که تمامی رفتارها می‌توانند از طریق تعامل با محیط توضیح داده شوند و برای ایجاد تغییرات در رفتار، می‌توان از تقویت مثبت و منفی استفاده کرد. شخص دیگری که این نظریه را گسترش داد بی. اف. اسکینر (B.F. Skinner) بود (Westphal, 2020). او با معرفی مفهوم «تقویت» نشان داد که رفتارها می‌توانند با استفاده از پیامدهای مثبت و منفی تغییر شکل یابند. در روش‌های تدریس مبتنی بر رفتارگرایی، اساتید عموماً از آزمون‌ها و ارزیابی‌ها برای تقویت یادگیری استفاده می‌کنند و فرایند یادگیری را به مجموعه‌ای از مشوق‌ها و واکنش‌ها تقسیم می‌نمایند (Hayden, 2022; Kirby et al., 2022). بنابراین، این نظریه در عرصه آموزشی به معلمان ابزارهایی می‌دهد تا به صورت مؤثری بر رفتار دانش‌آموزان تأثیر بگذارند و یادگیری را تسهیل کنند.

نظریه شناختی (Cognitivism)

نظریه شناختی با تمرکز بر عملکردهای ذهنی نظیر تفکر، حافظه و حل مسئله شکل گرفت. آقای ژان پیاژه (Jean Piaget) به‌عنوان یکی از شخصیت‌های کلیدی در این حوزه، به بررسی مراحل رشد شناختی دانشجویان پرداخت و به این نتیجه رسید که یادگیری از طریق تجربیات و تعاملات درک‌پذیر است (Nannicelli, 2018). او چهار مرحله اصلی رشد شناختی را معرفی کرد: مرحله حسی - حرکتی، مرحله پیش عملیاتی، مرحله عملیاتی عینی و مرحله عملیاتی صوری. علاوه بر آقای پیاژه، آقای لود ویک ویتگنشتاین نیز با ارائه تعاریف جدیدی از زبان و تفکر در این زمینه تأثیرگذار بود (Garnham, 2019). این نظریه بر این نکته تأکید دارد که یادگیری به توانایی افراد در پردازش و سازمان‌دهی اطلاعات بستگی دارد و بنابراین اساتید باید توجه ویژه‌ای به روش‌های آموزشی متناسب با فرآیندهای شناختی داشته باشند.

نظریه یادگیری تجربی (Experiential Learning)

آقای دیوید کولب (David Kolb) نظریه یادگیری تجربی را معرفی کرد که بر اساس آن یادگیری به بهترین شکل از طریق تجربیات عملی و تأمل بر این تجربیات تحقق می‌یابد. کولب مدل یادگیری خود را در چهار مرحله تعریف کرد (Morris, 2020):

۱. تجربه مستقیم (Concrete Experience): در این مرحله فرد به‌صورت عملی در یک موقعیت یا فعالیت خاص شرکت می‌کند. این می‌تواند شامل آزمایش‌ها، پروژه‌ها یا فعالیت‌های گروهی باشد که به فرد اجازه می‌دهد به‌طور مستقیم با موضوع درگیر شود.
  ۲. تأمل در تجربیات (Reflective Observation): در این مرحله، فرد به مشاهده و تأمل درباره تجربیات خود می‌پردازد. او به فکر کردن درباره آنچه که یاد گرفته است، احساسات خود نسبت به تجربه و تأثیرات آن می‌پردازد. این تأمل به فرد کمک می‌کند تا نکات کلیدی را استخراج کند.
  ۳. مفهومی‌سازی انتزاعی (Abstract Conceptualization): فرد در این مرحله نظریه‌ها و مفاهیم جدیدی را بر اساس تجربیات تأمل شده خود ایجاد می‌کند. این ممکن است شامل درک اصول، الگوها یا نظریه‌های علمی باشد که به او کمک می‌کند موضوع را بهتر درک کند.
  ۴. آزمون عملی (Active Experimentation): در این مرحله، فرد به‌کارگیری نظریه‌ها و مفاهیم جدید را در عمل آغاز می‌کند. او ممکن است آزمایش‌های جدیدی انجام دهد یا رویکردهای متفاوتی را در موقعیت‌های واقعی آزمون کند. این نظریه به‌طور کلی تأکید دارد که یادگیری نمی‌تواند تنها محدود به کلاس‌های درس یا نظریه‌های انتزاعی باشد، بلکه باید شامل فعالیت‌های عملی و تأمل در این فعالیت‌ها نیز باشد. بر اساس این نظریه، یادگیری مؤثر مستلزم ترکیب تجارب واقعی با تحلیل و تفکر انتقادی است. این رویکرد به یادگیرندگان این امکان را می‌دهد که با بهره‌گیری از تجربیات زندگی واقعی، فهم بهتری از مفاهیم نظری پیدا کنند و آن‌ها را در شرایط مختلف به کار بگیرند.
- بنابراین، این نکته بسیار حائز اهمیت است که اساتید باید محیط‌های یادگیری فعال و تجربی را برای دانشجویان فراهم کنند. این محیط‌ها نه‌تنها شامل فعالیت‌های عملی مانند کارگاه‌ها، پروژه‌ها و بحث‌های گروهی است، بلکه باید فضایی را ایجاد کنند که در آن دانشجویان تشویق شوند تا تجربیات خود را به اشتراک بگذارند، در مورد آن‌ها فکر کنند و از یکدیگر یاد بگیرند. با این کار، نمودهای علمی و نظری می‌توانند به‌صورت ملموس و کاربردی درک شوند.
- این روش یادگیری به دانشجویان این امکان را می‌دهد که به شکل مؤثری در فرآیند یادگیری خود مشارکت کنند و از تجربیات خود بهترین استفاده را ببرند. آن‌ها می‌آموزند که چگونه تفکر انتقادی را در مورد تجربیاتشان اعمال کنند و نظریه‌ها و مفاهیم جدید را در عمل آزمایش کنند.

نظریه یادگیری معکوس (Flipped Learning)

در دهه‌های اخیر، جاناتان برنات و تام برینکممن (Jonathan Bergmann and Aaron Sams) مفهوم یادگیری معکوس را معرفی کردند. در این مدل، فرایند یادگیری به‌طور سنتی به عقب رانده می‌شود، به‌طوری‌که دانشجویان برای کسب اطلاعات جدید به مطالعه آنلاین قبل از کلاس پرداخته و سپس در کلاس به فعالیت‌های تعاملی، بحث و کارگروهی می‌پردازند (El Miedany & El Miedany, 2019).

این رویکرد به دانشجویان این امکان را می‌دهد که تجربیات خود را در زمان کلاس مطرح کنند و از تعامل با استاد و همکلاسی‌ها بهره‌مند شوند.

نظریه تدریس وحدت یافته (Unified teaching)

این نظریه به‌عنوان یک روش مدرن در آموزش و یادگیری، به تحلیل و سازماندهی دانش مرتبط با تدریس و یادگیری می‌پردازد. این نظریه ریشه در علوم طبیعی، انسانی و اجتماعی دارد و به‌ویژه بر اهمیت تلفیق دیدگاه‌های مختلف علمی تأکید دارد. در دنیای آموزشی (Gunton et al., 2022)، برخی محققان به انتقاد از نظریه‌های آموزشی موجود پرداخته و آن‌ها را به‌خاطر تمرکز بر "بایدها" به‌عنوان نظریه‌های علمی ناکافی می‌دانند (Cazzell et al., 2021). این انتقاد ناشی از این است که بسیاری از این نظریه‌ها بر اصول سفت و سخت و استانداردها تأکید می‌کنند و در عوض، می‌توانند بر تجارب عینی و داده‌های تجربی تأکید بیشتری داشته باشند. به‌گونه‌ای که نظریات آموزشی بر پایه‌های همین تجارب عینی و داده‌های تجربی استوارند و لازمی اقدامات مؤثر هستند (Baquero, 2023).

درعین‌حال، برای رسیدن به معیارهای آموزشی، رویکردی تجویزی اتخاذ شده است. ممکن است با استفاده از یک الگوی بتوان به‌خوبی مؤلفه‌های نظریه‌های تدریس، به‌ویژه نظریه تدریس وحدت یافته را تحلیل و تبیین کرد (جدول ۱). بعد افقی این الگو نوع‌های مختلف مطالعات و پژوهش‌هایی را که در زمینه یادگیری و آموزش انجام می‌شود، نشان می‌دهد. این مطالعات به سه دسته مطالعات توصیفی، تجویزی و هنجاری تقسیم می‌شوند که از لحاظ ماهیت و روش‌شناسی تحقیق کاملاً با یکدیگر متفاوت‌اند.

جدول ۲: مدل مفهومی نظریه ی تدریس وحدت یافته

محتوا و روش	توصیفی	تجویزی	هنجاری
چه موضوعی باید آموزش داده شود؟	محتوای علوم مختلف	برنامه ی درسی	اهداف آموزشی
نحوه ی آموزش آن چگونه باید باشد؟	مشارکت دانشجو	روش تدریس	معیارهای نوین
راه و روش	تجربی_ تحلیلی توصیف هست ها	تجربی_ تحلیلی استفاده از هست ها	روش فلسفی بر اساس هنجارها توصیف بایدها
		برای دستیابی بایدها	

بنابراین بر اساس آنچه که گفته شد می‌توان گفت که تاریخچه نظریه‌های روش تدریس نمایانگر تکامل مداوم و تغییر رویکردهای آموزشی در راستای بهبود فرایند یادگیری است. هر یک از این نظریه‌ها با تأکید

بر جنبه‌های مختلف یادگیری و آموزش، به اساتید ابزارها و رویکردهای متنوعی ارائه می‌دهند که می‌تواند به طور مؤثری در تدریس رشته‌های مختلف، از جمله حقوق، مورد استفاده قرار گیرد. با درک این نظریه‌ها، اساتید قادر خواهند بود روش‌های تدریس خود را بهترین نحو تغییر دهند به گونه‌ای که از آن حالت خشک بیرون بیاید و باعث بالابردن یادگیری دانشجویان شود.

مهم‌ترین روش‌های تدریس مورد استفاده در رشته حقوق

تدریس حقوق به دلیل پیچیدگی‌های مفاهیم قانونی و نیاز به استدلال منطقی، نیازمند روش‌های آموزشی متنوع و مؤثر است. از مهم‌ترین روش‌های تدریس در این رشته، شامل: روش مطالعه موردی، آموزش مبتنی بر پژوهش، روش تئوری، روش آموزش مبتنی بر حل مسئله، آموزش مشارکتی و فناوری آموزشی است که در ادامه به طور مختصر در مورد آنها توضیح داده می‌شود.

روش تئوری، به عنوان یک رویکرد بنیادی در آموزش، تأکیدی عمیق بر مفاهیم کلیدی دارد و هدف آن ارتقای درک دانشجویان از موضوعات مختلف است. در این روش، به جای تمرکز بر حفظ مطالب، بر روی تجزیه و تحلیل مفاهیم و ایده‌ها کار می‌شود. اساتید با ارائه مباحث به صورت انتزاعی و مفهومی، فضایی ایجاد می‌کنند که در آن دانشجویان می‌توانند روابط و ارتباطات بین ایده‌ها را شناسایی کنند. استفاده از نمونه‌های واقعی در این فرآیند به درک بهتر مفاهیم کمک می‌کند و به دانشجویان این امکان را می‌دهد که نظریه‌ها را در دنیای واقعی مشاهده کنند (Shah Ph & Kumar, 2019). علاوه بر این، بحث و تبادل نظر یکی از عناصر کلیدی این روش آموزشی است. دانشجویان با شنیدن دیدگاه‌های مختلف و مشارکت در گفتگوها، به تفکر و تحلیل عمیق‌تری در مورد موضوعات می‌پردازند (Shah, 2019). از سوی دیگر، معلمان می‌توانند از پرسش‌های چالش‌برانگیز برای تحریک تفکر انتقادی و بررسی عمیق‌تر موضوعات مختلف استفاده کنند. در مجموع، روش تدریس تئوری نه تنها بر یادگیری فعال تأکید دارد، بلکه به دانشجویان این ابزار را می‌دهد که مفاهیم را با چالش‌ها و واقعیت‌های زندگی واقعی پیوند دهند.

روش مطالعه موردی، استاد از دانشجویان می‌خواهد تا به تجزیه و تحلیل پرونده‌های حقوقی واقعی بپردازند. این شیوه به دانشجویان اجازه می‌دهد تا توانایی‌های تحلیلی خود را تقویت کنند و درک عمیق‌تری از کاربرد قوانین در موقعیت‌های واقعی پیدا کنند همچنین، این روش موجب مشارکت فعال دانشجویان در کلاس شده و فضایی تعاملی را ایجاد می‌کند که در آن دانشجویان با دیدگاه‌های یکدیگر آشنا می‌شوند (Heale & Twycross, 2018).

آموزش مبتنی بر پژوهش، نیز یکی دیگر از شیوه‌های کلیدی در تدریس حقوق است. در این رویکرد، دانشجویان به انجام تحقیقات مستقل تشویق می‌شوند تا موضوعات حقوقی خاص را شناسایی و مطالعه کنند. این روش به آن‌ها کمک می‌کند تا مهارت‌های پژوهشی و نگارشی خود را بهبود بخشند و همچنین با رویکردهای متفاوتی که در حقوق وجود دارد، آشنا شوند. برگزاری سمینارها و ارائه تحقیقات از سوی

دانشجویان، نه تنها فرصتی برای یادگیری عمیق تر فراهم می کند، بلکه به توسعه مهارت های گفتاری و ارائه نیز می انجامد (Brew & Saunders, 2020).

روش آموزش مبتنی بر حل مسئله، نیز در تدریس حقوق بسیار مورد استفاده قرار می گیرد. در این شیوه، استاد به جای تدریس مستقیم محتوای درسی، دانشجویان را در موقعیت های فرضی قرار می دهد تا بتوانند مسائل حقوقی را شناسایی و حل کنند. این روش موجب تقویت تفکر انتقادی و توانایی تجزیه و تحلیل می شود و دانشجویان را برای مواجهه با چالش های واقعی در دنیای حقوق آماده می سازد (Tan, 2021). علاوه بر این، **آموزش مشارکتی**، یکی دیگر از روش های مؤثر در تدریس حقوق به شمار می آید. در این روش، دانشجویان به گروه های کوچک تقسیم می شوند تا موضوعات حقوقی را به صورت مشترک بررسی کنند (Zhang & Cui, 2018). این کار به آن ها کمک می کند تا از تجربیات یکدیگر استفاده کرده و به تبادل نظر بپردازند. تعامل گروهی نه تنها به ایجاد روابط مثبت و همگرایی در کلاس کمک می کند، بلکه مهارت های کارگروهی را نیز در دانشجویان تقویت می سازد.

فناوری آموزشی، نیز در تدریس حقوق نقش فزاینده ای پیدا کرده است. استفاده از نرم افزارهای حقوقی، وبینارها و پلتفرم های آنلاین به تجدیدنظر در مواد درسی و تسهیل فرایند یادگیری کمک می کند. محیط های مجازی امکان دسترسی به منابع گسترده تر و به روزتر را فراهم می آورند و دانشجویان می توانند از این طریق به مطالعات خود سامان دهی بهتری بدهند (Morel & Spector, 2022). همچنین، این ابزارها برای برگزاری کلاس های تعاملی و مشاوره های آنلاین بسیار مفید هستند.

بنابراین، می توان گفت که روش های تدریس دینامیک و متنوع در رشته حقوق به دانشجویان کمک می کند تا هم زمان با کسب دانش نظری، مهارت های عملی و حرفه ای خود را تقویت کنند. این روش ها با ایجاد فضایی تعاملی و مشارکتی، فرصت های بی نظیری را برای یادگیری فعال به وجود می آورند و به دانشجویان این امکان را می دهند که به عنوان وکلای آینده، با چالش های عملی و اخلاقی مواجه شوند؛ بنابراین، رویکردهای نوین و انعطاف پذیر در تدریس حقوق می توانند تأثیر بسیار مثبتی بر کیفیت آموزش و آمادگی دانشجویان برای ورود به بازار کار داشته باشند.

ارتباط بین روش های تدریس و فرایند یادگیری دانشجویان

روش های تدریس و فرایند یادگیری دانشجویان به شدت به یکدیگر مرتبط هستند. انتخاب یک روش تدریس مناسب می تواند تأثیر بسزایی بر تجربه یادگیری و درک عمیق تر دانشجویان از مفاهیم درسی داشته باشد. به واقع، روش های تدریس تنها مسئول ارائه مطالب نیستند؛ بلکه نقش کلیدی در ایجاد اشتیاق و انگیزه در یادگیری دانشجویان ایفا می کنند (Munna & Kalam, 2021).

به عنوان مثال، در کلاس هایی که از روش های تعاملی مانند بحث های گروهی یا مطالعه موردی استفاده می شود، دانشجویان به طور فعال تری در فرایند یادگیری مشارکت دارند و این مشارکت به درک عمیق تری از مواد درسی منجر می شود. یکی از جنبه های کلیدی در این ارتباط، تنوع نیازها و سبک های یادگیری

دانشجویان است. هر دانشجو به طور منحصر به فرد یاد می‌گیرد، بنابراین روش‌هایی که ممکن است برای یک گروه خاص مؤثر باشند، ممکن است برای گروه دیگر کارآمد نباشند. به همین دلیل، استفاده از روش‌های تدریس متنوع، مانند آموزش مبتنی بر پروژه، یادگیری فعال و تکنیک‌های چندرسانه‌ای، می‌تواند به برآورده کردن نیازهای مختلف دانشجویان کمک کند و دامنه یادگیری را گسترش دهد. این تنوع در شیوه‌های تدریس، دانشجویان را تشویق می‌کند تا با روش‌های مناسب‌تر برای خود، ارتباط بهتری برقرار کرده و انگیزه بیشتری برای یادگیری پیدا کنند.

علاوه بر این، ارتباط واضحی بین روش‌های تدریس و سطح تعامل دانشجویان وجود دارد. روش‌هایی که دانشجویان را به مشارکت فعال در کلاس تشویق می‌کنند، اغلب با افزایش یادگیری و درک عمیق‌تر از موضوع مرتبط‌اند (Mazana et al., 2019). به عنوان مثال، در کلاس‌هایی که از روش‌های پرسش و پاسخ یا بحث‌های گروهی استفاده می‌شود، دانشجویان بیشتر می‌توانند از یکدیگر بیاموزند و تبادل نظر کنند. این نوع تعاملات نه تنها اطلاعات را به دست می‌آورند، بلکه توانایی تجزیه و تحلیل و ارزیابی اطلاعات را نیز تقویت می‌کنند.

روش‌های تدریس همچنین تأثیر مستقیم بر توجه و تمرکز دانشجویان دارند. تکنیک‌های آموزش خلاقانه، مانند استفاده از رسانه‌های تصویری، نرم‌افزارهای شبیه‌سازی و سناریوهای واقعی، می‌توانند توجه دانشجویان را جلب کرده و اشتیاق یادگیری را افزایش دهند (Chetty et al., 2019). برقراری ارتباط مؤثر بین محتوا و روش‌های آموزشی می‌تواند یادگیری را جذاب‌تر کرده و به فرایند یادگیری عمیق‌تر کمک کند. هنگامی که دانشجویان احساس کنند که مطالب ارائه شده به آنان مرتبط و جالب است، احتمال یادگیری مؤثرتر و پایدارتر افزایش می‌یابد.

همچنین، روش‌های تدریس بر نحوه ارزیابی و بازخورد در فرایند یادگیری تأثیرگذارند. تدریس مبتنی بر فناوری می‌تواند به استادان این امکان را بدهد که ارزیابی‌های بلادرنگ و سریع‌تری دریافت کنند؛ این به آنان کمک می‌کند تا نقاط ضعف و قوت دانشجویان را بهتر شناسایی کنند. این بازخوردها می‌توانند به دانشجویان در بهبود عملکردشان کمک کرده و راه را برای یادگیری مستمر هموار سازند (Race, 2019). همچنین، ارزیابی‌های منظم و سازگار با روش‌های تدریس، به دانشجویان این امکان را می‌دهد که پیشرفت‌های خود را پیگیری کرده و نقاط قوت و ضعف خود را شناسایی کنند.

بنابراین، می‌توان گفت که ارتباطی معنادار بین روش‌های تدریس و فرایند یادگیری وجود دارد که نمی‌توان آن را نادیده گرفت. این ارتباط به وضوح نشان می‌دهد که آموزش مؤثر و یادگیری عمیق به یکدیگر وابسته‌اند. به همین دلیل، دانشجویان از تجربه یادگیری مثبت‌تری بهره‌مند می‌شوند، هنگامی که آموزش با نیازها و سبک‌های یادگیری آنان هماهنگ باشد؛ بنابراین، انتخاب روش‌های تدریس مناسب نه تنها به بهبود کیفیت یادگیری کمک می‌کند، بلکه تأثیر مستقیمی بر موفقیت تحصیلی و رشد حرفه‌ای دانشجویان خواهد گذاشت.

یافته ها

در این پژوهش، باهدف ارزیابی شیوه‌های تدریس در رشته حقوق، از ۲۰ دانشجوی این رشته مصاحبه به عمل آمد و هفت پرسش اصلی طراحی گردید. نتایج به‌دست‌آمده از این مصاحبه‌ها در جداول مختلف دسته‌بندی و تجزیه و تحلیل شد؛ نمونه‌هایی از این بیانات و تحلیل‌ها در جدول (۳) آورده شده است. به‌طور کلی، یافته‌ها شامل واکاوی نظرات دانشجویان درباره روش‌های تدریس، ویژگی‌های مثبت و چالش‌های آن و همچنین پیشنهادهای برای بهبود فرآیند آموزشی است.

جدول ۳ نتایج کدگذاری باز و محوری و انتخابی

کدگذاری			نقل قول ها
کد انتخابی	کد محوری	کد باز	
مفهوم تدریس	مشارکت دانشجویان در تدریس، چارچوب معین در تدریس، طرح سؤال در حین تدریس، اجبار دانشجویان به مشارکت در فرآیند آموزش، روش‌های اجباری از تدریس	اظهار نظر دانشجو در مطالب بیان شده، هدایت ذهن مخاطب بر تفهیم مفاهیم بیان شده با طرح سوال، آشکارسازی ماهیت اجزای موضوع تدریس شده، انطباق تمام اجزای موضوع با ایجاد یک ترکیب ساختارمند، مشارکت در فرآیند آموزش، آموزش با بهترین شکل ممکن، انتقال اطلاعات ذهنی اساتید به دانشجو، تدریس متناسب با موضوع آموزشی، سازمان دهی کردن مطالب در ذهن دانشجو، ترسیم یک چارچوبی برای دانشجو از مطالب در حین تدریس، پیش روی طبق یک الگوی از پیش تعیین شده توسط خود استاد، به روزرسانی مطالب تدریس توسط استاد، نوشتن طرح	" روش تدریس تکنیک‌ها و فن‌هایی است که یک استاد آن را به کار می‌گیرد تا بتواند به بهترین شکل ممکن آموزش بدهد و هر آنچه که در ذهنش دارد آن را منتقل می‌کند" (۴)، " روش تدریس روش سازمان دهی کردن و انتقال یک سری اطلاعات است یعنی مدرس با هدف آموزش یک مبحث خاص یک سری چارچوب برای خود و دانشجویان در طول فرایند و مدت زمانی که در اختیار دارد ترسیم می‌کند و سعی می‌کند طبق این الگوها پیش برود" (۵)، " روش تدریس مجموعه فعالیت‌هایی است که با توجه به شرایط و امکانات موجود صورت می‌گیرد تا مساعدترین زمینه را برای پرورش و آموزش مؤثر و مطلوب فراهم سازد. روشی که مبتنی بر ارتباط مؤثر است از اهمیت خاصی برخوردار می‌باشد که به آن روش مشارکتی گفته می‌شود. فردی که در حال تدریس می‌باشد باید مطالب علمی را به گونه‌ای بیان کند تا شنونده بتواند با آن مطالب ارتباط مؤثر برقرار نماید" (۶)، " مجموعه‌ای از اصول و مقرراتی یا یک طبقه یا یک روشی است که مدرس سعی می‌کند آن چیزی که در ذهن خودش است یا یافته‌ی خودش را بتواند انتقال بدهد با اون روش‌هایی که خودش مدنظر دارد و در نهایت یک دیگر روش تدریس پرسش و پاسخ است که استاد توضیح می‌دهد"

		<p>اصلی موضوع تدریس روی تخته، نوشتن مطالب به صورت نمودار درختی، حضور و فعالیت دانشجو در کلاس، ایجاد دغدغه یا طرح یک سوال در ذهن دانشجویان، ایجاد فضایی برای تشویق دانشجو به تلاش در یادگیری، پرورش قدرت تحلیل مباحث در دانشجو، تنوع تدریس با توجه به شرایط مکانی و زمانی، بیان موضوع با شیوه‌های مدرس بنابه فهم مخاطب، انتقال فحوای کلام به مخاطب با گفتاری ساده و روان.</p>	<p>دهد و تدریس می‌کند و بعد سوال میپرسد و منتظر می‌ماند که دانشجویهایش به آن سوال پاسخ بدهند که استاد می‌خواهد بداند چه مقدار از این مطالب تدریس شده را دانشجو‌ها متوجه شده‌اند" (۹).</p>
<p>روش‌های تدریس</p>	<p>تدریس براساس چارت درسی، پیشنهاد کتاب و مقاله، مشارکت دانشجویان، ارائه کنفرانس توسط دانشجو، متکلم الوحده بودن اساتید، روش مستقیم، روش نموداردرختی، ماده و پرونده خوانی</p>	<p>استفاده از کتب‌هایی به عنوان منبع درسی، بیان وقایع و مسائل حقوقی در قالب پرونده خوانی در کلاس، توضیح مطالب بنابه چارت درسی مشخص شده، تبیین مفاهیم در هر جلسه درسی، ایجاد بحث‌های گروهی در مورد موضوع ارائه شده توسط استاد، الزام دانشجو به مطالعه مقاله یا کتاب‌های مرتبط با موضوع، یادداشت کردن نکات کلیدی مطالب به صورت نمودار درختی، بیان مطالب درسی بدون نوشتن نکات کلیدی موضوع تدریس شده در قالب روش فرایندی، مشارکت دانشجو در تدریس مطالب، روش فرمانده محور با متکلم الوحده بودن استاد در</p>	<p>" به نظر من اساتید در رشته‌ی حقوق از روش تدریس ماده محور استفاده می‌کنند یعنی بیشتر مواد قانونی خوانده می‌شود و مواد قانونی تدریس شده بیان شده و تفسیر شده " (۳)، " اساتید رشته‌ی حقوق تقریباً از روش تدریس یکسان و مشابه استفاده می‌کنند و بیشتر روش تدریس حالت سخنرانی دارد و دانشجو‌ها حالت یک شنونده را دارند البته در کنار سخنرانی از روش‌های تدریس دیگر استفاده می‌کردند مثلاً گاهی اوقات پیش می‌آمد بحث‌های گروهی انجام میشد و با استاد در مورد یک موضوع بحث می‌کردند" (۴)، " دو روش تدریس است: یکی همان روش نمودار درختی است که در سوال قبل ذکر کردم که با ترسیم این نمودار یکی از این روش است و روش بعدی روش فرایندی است استاد در ابتدای کلاس اصل موضوع رو بیان می‌کند و بدون ترسیم آن در فرایند کلاس سرتیترها و آن چیزهایی که مهم است را بازگو می‌کند" (۵)، " واقعیت امر آن است که برخی از اساتید از روش فرمانده محور استفاده می‌نمودند به این معنا که خود متکلم الوحده کلاس‌های درسی بودند و دانشجو در مطالب کلاسی شرکت نمی‌کرد " (۶).</p>

		<p>هنگام تدریس به شکل تک سخنران بودن اساتید، روش مشارکتی با بهره گیری از گزارش کلاسی، ارائه ی تحقیق انجام شده توسط دانشجو در قالب کنفرانس، اجبار دانشجو به گفتن خلاصه ای از مطالب گفته شده ی جلسه قبل، تقسیم سرفصل های وزارت علوم در جلسه های تدریس، استفاده از پاورپوینت برای ارائه کنفرانس، روش تدریس مستقیم یعنی بدون ذکر سرتیترهایی از مطالب، روش تدریس سنتی یعنی سخنران بودن استاد و شنونده بودن دانشجو، بحث و گفت و گو کردن دانشجویان در مورد سوالات مطرح شده توسط اساتید، تبادل نظر بین استاد و دانشجو در مورد موضوع تدریس شده، بیان موادقانونی در قالب ماده خوانی، تدریس باروشی منظم و بدون سردرگمی مخاطب.</p>	
<p>نقاط قوت روش های تدریس</p>	<p>ارائه ی پرونده حقوقی، ارائه موادقانونی، تقویت مهارت ها در دانشجو، ایجاد محیط آموزشی نوین، ویژگی های موثر</p>	<p>ارائه ی پرونده های حقوقی به عنوان مثال درسی، الزام دانشجو به انجام تحقیق، ایجاد چالش در ذهن دانشجو با طرح سوال، تقویت فن بیان دانشجو با استفاده از فرصت اظهارنظر، مشخص کردن مطالب و سرتیترهای درس در جلسات ابتدایی در قالب نمودار درختی در پاورپوینت،</p>	<p>" ۱- به نظر من شامل موارد زیر می شود: ارائه مسائل و پرونده های حقوقی به عنوان مثال در تدریس مفاهیم ۲- ایجاد تکلیف برای دانشجویان و لحاظ نمره برای آنها ۳- استفاده بیشتر از بیان مستقیم به جای تدریس موردی و نموداری در بعضی از دروس که این باعث تقویت حافظه سمعی دانشجو می شود ۴- ایجاد چالش و نظر خواهی از دانشجو در دروسی که بیشتر با مسائل بنیادی و فلسفی و عقیدتی سروکار دارد به منظور ایجاد تفکر انتقادی ۵- فرصت اظهار نظر به دانشجو در بعضی از دروس برای تقویت فن بیان و تفکر انتقادی دانشجو " (۱)، " یکی از مهم</p>

<p>اساتید در تدریس</p>	<p>به کارگیری وکلا و قضات مجرب برای تدریس، تحلیل و تفسیر مواد قانونی، صبور بودن اساتید در فرایند تدریس، توجه به کیفیت آموزش نسبت به کمیت آن، علاقه ی اساتید به تدریس و آموزش، مسئولیت پذیری اساتید در بحث تدریس، ایجاد فضایی چه حضوری چه مجازی توسط اساتید برای فعالیت درسی دانشجو در کلاس، برگزاری کلاس درسی به صورت فعال با مشارکت دانشجویان برای تقویت مهارت آنان، یکجا ننشستن اساتید در هنگام تدریس، قانون خوانی در کلاس برای آشنایی با اصطلاحات حقوقی، تسلط کامل اساتید بر مباحث درسی، به روز بودن مطالب تدریس شده توسط استاد، اشتراک گذاری تجربه های گذشته اساتید به عنوان مثال درسی در قالب پاورپوینت، معرفی منابعی درسی برپایه ی پاسخ به دغدغه ی ذهنی دانشجو بنابه موضوع تدریس شده، آگاهی اساتید از قوانین تازه تصویب شده، آمادگی اساتید از پاسخ به سوالات دانشجو، انعطاف پذیری اساتید در مورد نظریات متفاوت دانشجویان، خارج کردن مطالب از حالت تئوری به سمت حالت عملی،</p>	<p>ترین نقاط قوتی که در تعداد معدودی از استادان مشاهده می شود تعیین نقشه‌ی راه است به گونه‌ای که در جلسات ابتدایی ساختار منسجم درس مشخص می‌گردد و در جلسات بعدی به تشریح اجزای این ساختار پرداخته می‌شود و ارتباط این اجزا با کلیت ساختار و همچنین با یکدیگر مشخص می‌گردد" (۲)، برای نقاط قوت تدریس اساتید می توان گفت اغلب اساتید صبور باشند یعنی پیش می‌آمد در یک جلسه حجم بسیاری از مطالب بیان میشد یعنی شاید هر جلسه ۲ ساعت تدریس آنها طول می کشید این نقطه قوت بود برای تدریس آنها. مورد بعدی متوانم بگوییم که توجه می‌کردند به کیفیت آموزش و کمیت برای اکثر آنها مهم نبود" (۴)، "از مهمترین نقاط قوت تدریس اساتید رشته حقوق میتوان به موارد زیر اشاره نمود الف- انسجام در تدریس مطالب کلاسی: غالب اساتید گروه حقوق، قواعد حاکم بر یک تدریس مطلوب را رعایت مینمایند و با توجه به اهمیت مباحث حقوقی سعی میکنند تا در یک چارچوبه منظم و منسجم به تشریح و تبیین مسائل بپردازند." (۶).</p>
------------------------	---	---

		<p>برگزاری کارگاه های حقوقی برای دانشجویان، حضور دانشجویان در دادگاه و بازدید از آن مکان.</p>	
<p>چالش های موجود در تدریس</p>	<p>دغدغه های یادگیری و تدریس، ضعف در تدریس و ناتوانی اساتید، عدم سازماندهی و زمان بندی کلاس، روش ها ی ارزیابی و نتایج منفی آن، محتوا و ارتباطات درسی، موانع مشارکت و خلاقیت.</p>	<p>ایجاد دغدغه در ذهن دانشجو با طرح سوال های سخت درسی، سوق دادن دانشجو به سمت مطالعه ی بیشتر به علت ضعف در تدریس اساتید، ناتوانی اساتید در ارائه ی مطالب ذهنی خود، آسان گیری اساتید در امتحانات، چشم پوشی اساتید از دانشجو در برابر کم کاری آن ها، ایجاد ذهن مشغولی در دانشجو با بیان یک مطلب چالشی، استفاده از واژه های ثقیل در طول تدریس، بالارفتن مدت زمان تدریس، نبود تایم استراحت کافی برای دانشجو، بیان خاطره یا نصیحت در مدت کوتاه برای تغییر فضای سنگین درس، ایجاد ابهام در ذهن دانشجو با سوالهای سخت و پاسخ ندادن به آن، خارج شدن از مبحث اصلی درس با سوال غیر مرتبط دانشجویان، بی نظمی در نحوه ی تدریس به صورت ارائه مطالب غیر مرتبط باهم، عدم توجه به تلاش و فعالیت های دانشجو، ایجاد حس کم رغبتی به درس در ذهن دانشجو توسط اساتید، عدم ایجاد خلاقیت در ذهن دانشجویان، عدم حضور و</p>	<p>" مهمترین چالش تساهل بیش از اندازه استادان و اغماض آنان در برابر دانشجویان بوده است که این باعث می شود دانشجو جایگاه خود را به درستی درک نکند." (۲)، موردی که می توان اشاره کنم زمان هایی بود که اساتید در سر کلاس ها از واژه های ثقیل استفاده می کردند که رشته حقوق رشته ی سختی است چه برسد به این که از واژه های سخت برای انتقال مفاهیم استفاده شود که باعث میشود مطلب خوب انتقال پیدا نکند" (۴)، " برخی از اساتید حقوق برای تدریس سر فصلهای معین شده از طرف وزارت علوم در حین تدریس بیان میداشتند که امکان طرح سؤال از سوی دانشجو تا پایان تدریس مباحث وجود ندارد و از دیگر چالشهای موجود در کالسهای حقوقی آن بوده است که به محض طرح سؤالی از سوی دانشجو در حین تدریس، موضوع ما نحن فیه تغییر پیدا کرده و وارد موضوع دیگری شده بودند" (۶)، " به نظر بنده بحث بی نظمی بین اساتید که بین دانشجویها وجود دارد و کلاً بی نظمی که حاصل تمام موارد از بی نظمی شکلی که مابین اساتید وجود دارد نحوه ورود و خروجشون نحوه برگزاری کلاس ها نحوه تدریسشون نحوه ارائه مطالب ارتباط صحیح با دانشجو ندارند و دومین موردی که می توانم بگم اینه که بسیاری از اساتید هیچ نوع دورنمایی از تدریس و از درسشون ارائه نمی دن سوال قبلی عرض کردم که بعضی از اساتید چارت بندی می کنند یک دورنما ارائه میدن" (۷).</p>

		<p>غیاب کردن توسط اساتید موجب بی توجهی دانشجو به حضور در کلاس، عدم حضور فعال دانشجو در کلاس به دلیل نمره های غیرواقعی، رفت و آمد دیرهنگام و بی دلیل دانشجو در کلاس درس، عدم مواجه دانشجویان با پرونده های عملی در کلاس درس، عدم حضور دانشجویان در مراجع قضایی، طرح سوالات امتحانی از پرونده های دادگاه ها بدون شرح دادن آن ها سر کلاس.</p>	
<p>وجود یا عدم وجود موانع قانونی و ساختاری</p>	<p>موانع زمانی و ساختاری در آموزش، محدودیت‌های قانونی و آموزشی، محدودیت‌های محتوایی و روش‌های تدریس، عدم دسترسی به منابع</p>	<p>ندادن زمان کافی از سوی دانشگاه برای تدریس تمام مطالب، فضای قانونی سخت حاکم در دانشگاه، عدم دسترسی اساتید و دانشجویان به پرونده های چالشی و محرمانه، الزام به تدریس چارت درسی تعیین شده توسط وزارت علوم، محدود کردن اساتید به تدریس سنتی بدون قراردادن امکانات آموزشی نوین برای آنان، عدم اجازه به دانشجویان در آزادی بیان و آزادی اندیشه، عدم وجود مانع قانونی برای برگزاری کارگاه لایحه نویسی، ممانعت از حضور دانشجویان در دادگاه ها، نبود زمان کافی برای تدریس به دلیل تعداد واحد زیاد، عدم ارائه ی واحدهای عملی به عنوان کارآموزی برای دانشجویان،</p>	<p>" یکی از اوان موانع قانونی اوان تعیین سرفصل هایی هستش که از طریق وزارت علوم به شیوه ی آیین نامه ارائه میشود و استاد رو ملزم میکنه در مدت زمانی که در اختیارش داره حتما باید این موضوعات و سرفصل ها ارائه شود و موانع های تدریس هم به گونه ای است که امروزه تدریس های نوینی در جهان ارائه میشه که میتواند تدریس رو بسیار کامل تر و جامع تر کند که در حالی که اساتید گاهها محدود به سبک تدریس های سنتی هستند " (۵)، " یکی از روش های ایجاد کارگاه های آموزشی برای لایحه نویسی و نوشتن دادخواست یا ورود دانشجویان حقوق به دادگستری است که روش اول مانعی ندارد، روش دوم که حضور در فضای دادگاه است کارایی بیشتری دارد که متأسفانه با موانعی روبه رو است " (۸)، " قوانین فرایند محور و قوانین شکلی مته قانون آیین داری کیفری این مشکل است که تدریس آیین داری مدنی سر کلاس در حد همان توضیح دادن مواد و مباحث و مسائل یک خورده هضم آن برای دانشجو سخت باشد و اینکه این رو عملی ببینند بچه ها را ببرند وی فضای دادگاه که دادگاه ها رو ببینند " (۹)، " اقتضای رشته حقوق بر آن است که دانشجویان علاوه بر مطالعه و یادگیری مطالب به صورت نظری، بتوانند به صورت کاربردی مطالب فراگرفته را تجربه نمایند. از این رو ضروری است که واحدهای</p>

		<p>عدم ارائه ی واحدهای آنلاین برای شرکت در جلسات دادرسی محاکم، عدم دادن مجوز به تشکیل دادگاه های مجازی.</p>	<p>عملی بیش از یک واحد اختیاری کارآموزی به جهت حضور در محاکم و آشنایی بیشتر با نحوه اجرای قوانین در چارت تحصیلی آنان قرار بگیرد" (۱۱).</p>
<p>نقاط ضعف تدریس</p>	<p>موانع و ضعف در تدریس، عدم تعامل، مسائل زمان بندی و نظم، روش های نادرست آموزش، عدم تسلط و فن بیان، عدم پرداختن به مباحث مرتبط</p>	<p>عدم دسته بندی ذهنی در تدریس مطالب، پرداختن به مطالب حاشیه ای به جای مطالب اصلی، عدم اجبار دانشجو به پیش مطالعه قبل حاضر شدن در کلاس، عدم ارتباط مطالب تدریس شده، بی نظم بودن اساتید در ساعت ورود به کلاس، مشخص نبودن محدوده ی مشخص برای تدریس، ارفاق بیش از حد در نمره دهی، متکلم الوحده بودن اساتید به شکل تنها سخنران بودن آنها، عدم ارتباط کلامی بین دانشجو و اساتید، عدم آوردن پرونده های دادگاه در کلاس درس، اختصاص دادن مدت زمان طولانی برای استراحت دانشجویان بین مطالب تدریس شده، تشریح مواد قانونی صرف بدون ذکر مثال از پرونده های مرتبط با موضوع تدریس شده، نشستن اساتید در یک مکان تا پایان تدریس، عدم اجازه به اظهار نظر دانشجو، عدم ارتباط مدرک تحصیلی استاد با واحد درسی ارائه شده، اجبار دانشجو بر حفظ جزوه ی سرکلاسی برای امتحان، عدم</p>	<p>" نبود دسته بندی ذهنی در برخی از اساتید مشاهده می شود که این به وضوح در بیان شان هم قابل رویت است و بعضی از اساتید به حاشیه می روند و به جای اینکه وقت کلاس را با دستور جلسه پیش ببرند با پرداختن به مسائل روزمره و حاشیه وقت کالس را سپری می کنند و این باعث می شود که نهایت استفاده از کلاس برده نشود" (۱)، " بی احترامی به سطح دانشجو و شأن آکادمی با تنزیل مطالب حقوقی به املاء بی احترامی و تمسخر دانشجو حضور در کلاس درس بدون پیش مطالعه ی لازم برای ارائه منسجم مطالب تلاش برای ترغیب دانشجویان به مطالعه با توسل به امتحانات متعدد در طول ترم" (۲)، " همان سبک تدریس فرایندی است که زحمت بیشتری رو برای دانشجو ایجاد میکند به جای اینکه خودش دنبال آن مسئله برود و چندین مرتبه مطالبی که در کلاس ارائه میشه و استراحت خیلی طولانی می شود که از نقاط ضعف میتواند باشد یا در مواردی وجود داره که اساتید صرفاً قانون رو تشریح می کنند" (۵)، " در بسیاری از دروس حالا نمیگم خیلی زیاد در پاره ای از دروس مربوطه متاسفانه تخصص این درس را ندارد حتی مدرک ایشان در اون زمینه نبوده و تخصصی در اون زمینه ندارد اما بنا به دلایل کمبود استاد و کمبود هیئت علمی متاسفانه اساتید مزبور علی رغم مجبورم بپذیرم و دروس رو ارائه بدن بعضی از اساتید شاخه ای و جزیره ای تدریس می کنند یعنی براساس سر فصل هایی که وزارت علوم معرفی میکنه اگر باهم ارتباط داده نشن میتونه شاخه ای و جزیره ای باشه" (۷).</p>

		<p>گروه بندی دانشجویان برای انجام کار تحقیقی، تدریس پراکنده جزیره ای مطالب درسی، عدم ایجاد فضای مناسب برای فعالیت دانشجویان در ارتباط با درس، ملزم نکردن دانشجو به انجام تحقیق، نداشتن فن بیان شیوا و رسا، تسلط نداشتن استاد بر مواد قانونی، به کارگیری شیوه ی تئوری به جای علمی، عدم تمایل اساتید به تغییر روش تدریس، معرفی منابع زیاد و عدم تدریس کامل به آن ها، رفت و آمد نامنظم اساتید به کلاس.</p>	
<p>تصویر کلی از تدریس اساتید</p>	<p>روش‌های نوین تدریس، مشارکت و فعالیت دانشجویان، مشکلات و ضعف های آموزشی، استفاده از محتوای قانونی و قضایی</p>	<p>دستیابی به روش تدریس بی نقص با برطرف کردن ضعف های موجود در تدریس، مشارکت دانشجویان در مباحث ارائه شده، سبک تدریس نمودار درختی در حقوق کیفری به شکل یادداشت مطالب روی تخته، به کارگیری روش های نوین علمی همچون کارگاه های مجازی برای تدریس، شرح مطالب اصلی کلاس با نوشتن سرتیترهایی از مطالب روی تخته، بیان خلاصه ی مطالب جلسات قبل توسط دانشجویان در هر جلسه، تشویق عدم تخصص استاد با واحد درسی ارائه شده، ارائه ی رویه های قضایی در قالب مثال هایی برای دانشجویان،</p>	<p>" به نظر من کماکان این ضعف ها و نقص ها بیان کردم بازم تصویر کلی از روش تدریس استاد های حقوق دارم که اگر بیابند این ضعف ها و نقص ها رو برطرف کنند واقعا به نظر من به روش تدریس بی نقص دست پیدا می کنیم " (۴)، " روش تدریس اونها بیشتر به صورت فرایندی اتفاق می افتد و کلاس بسیار ملموسه و مکالماتی که بین اساتید و دانشجو ها رد و بدل میشود به شکلی که سبک تدریس حقوق کیفری بیشتر به شکل رسم نمودار درختی است اما حقوق بین الملل سبک تدریس این گروه هم بین فرایندی و ترسیم نمودار " (۵)، " اساتید رشته حقوق سعی می کنند با بهره گیری از متدهای نوین علمی و ارتباط مؤثر با دانشجویان در حین تدریس مطالب مورد نظر خود را توضیح دهند. غالب اساتید علاوه بر تشریح مطالب کلاسی و بیان خلاصه مطالب و تشویق دانشجویان به تنظیم جزوات کلاسی آنان را ترغیب میکنند " (۶)، " متاسفانه تدریس هایی صورت میگیره که رشته ی حقوق به صورته استاد محوره و دانشجو کمترین نقش رو داره و نقش حداقلی رو داره برای این دروس و متاسفانه اساتید تلاش های مستمر و تلاش های یک دانشجو در طول ترم تحصیلی انجام میدن و توجه نمی کنند " (۷).</p>

		<p>استفاده از پرونده های دادگاهی برای ارائه ی مطالب، گفتن تجارب شخصی اساتید در حیطه ی کار، روش انتقال مستقیم مفاهیم بدون هیچ یادداشتی از سرتیتر مطالب یا گفتن مثال، استفاده از روش پرسش و پاسخ، تدریس سرفصل های تعیین شده ی وزارت علوم، اجبار دانشجو به انجام پژوهش، ارائه ی پرونده های مطرح شده در دادگاه ها در قالب مثال مرتبط با موضوع تدریس، گسترش تبادل اندیشه ها میان دانشجویان با گروه بندی کردن آنان، آمادگی اساتید برای پاسخ به سوالات دانشجویان، ترغیب دانشجویان به ارائه ی تحقیق مرتبط با موضوع درسی، دادن انگیزه به دانشجو برای ادامه ی تحصیل.</p>	
--	--	--	--

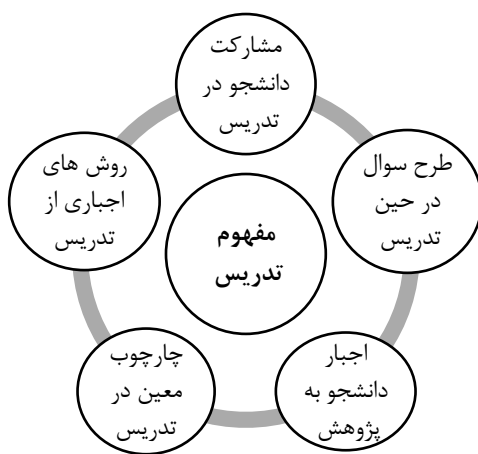
باتوجه به موارد ذکر شده در جدول فوق، نتایج پژوهش در قالب هفت مفهوم اصلی دسته بندی گردیده است. این مفاهیم شامل: مفهوم تدریس، روش های تدریس، نقاط قوت روش های تدریس، چالش های موجود در نحوه تدریس، وجود و عدم وجود موانع قانونی و ساختاری، نقاط ضعف تدریس و تصویر کلی از تدریس هستند.

مفهوم تدریس از ۲۱ کدباز و ۵ کد محوری تشکیل شده است. در حالی که روش های تدریس که برای دانشجویان بسیار حائز اهمیت است، شامل ۲۱ کد باز و ۸ کد محوری است. همچنین نقاط قوت روش های تدریس که به یادگیری بهتر مطالب توسط دانشجویان کمک می کند، با ۲۵ کد باز و ۵ کد محوری تحلیل شده است. علاوه بر این، چالش های موجود در نحوه تدریس که دانشجویان را به تلاش بیشتر ترغیب می کند و ذهن آن ها را درگیر مطالب ارائه شده می سازد، با ۲۲ کد باز و ۶ کد محوری مورد بررسی قرار گرفته

است. در مورد وجود و عدم وجود موانع قانونی و ساختاری که موجب دشواری در یادگیری و تدریس می‌شد، این موضوع با ۱۲ کد باز و ۴ کد محوری تحلیل گردیده است و نقاط ضعف تدریس و تصویر کلی از تدریس به ترتیب با ۲۶ کد باز و ۶ کد محوری و ۱۸ کد باز و ۴ کد محوری به پایان رسید. در قالب نمودارهای شماره ۱ تا ۷ می‌توان به تفکیک کدهای محوری و هر یک از کدهای باز و انتخابی نگاه کرد. باتوجه به این موارد، در نهایت به هفت ویژگی مطلوب تدریس دست‌یافته شد که در نمودار (۸) ترسیم شده است.

مفهوم تدریس

دانشجویان در پاسخ به سؤال اول، روش تدریس را مجموعه‌ای از تکنیک‌ها و فنون می‌دانند که اساتید برای انتقال مفاهیم و اطلاعات به کار می‌برند. در این راستا تأکید بر اهمیت سازماندهی مطالب و استفاده از روش‌های مشارکتی برای اصلاح فرآیند یاددهی و یادگیری وجود دارد. به‌ویژه، مصاحبه‌شونده‌ی شماره ۶ (۶) بر این موضوع تأکید داشت که «... روش تدریس باید زمینه‌ساز ارتباط مؤثر میان استاد و دانشجو باشد و به ایجاد فضاهای شفاف و ساختارمند کمک ...». این موارد به روشنی در نمودار (۱) منعکس شده است که با تبیین کدهای محوری و انتخابی، اهمیت سازماندهی و تعامل در روش‌های تدریس را به تصویر می‌کشد.

نمودار مفهوم تدریس

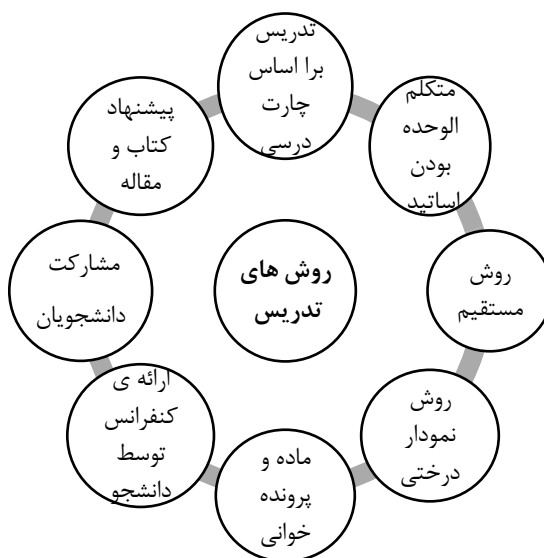
روش‌های تدریس

نتایج بررسی حاکی از آن است که اساتید در رشته حقوق عمدتاً از روش‌های «ماده‌محور» و «سخنرانی» استفاده می‌کنند. این شیوه‌ها در کنار روش‌های مشارکتی مانند بحث‌های گروهی و کاربرد نمودارهای درختی، توانسته است تا حدودی فعالیت‌های کلاسی را متنوع کند. علی‌رغم تلاش‌ها برای استفاده از

تدریس فعال، برخی اساتید هنوز به روش‌های کلاسیک و روتین وابسته هستند که می‌تواند منجر به عدم تعادل در انسجام یادگیری دانشجویان گردد.

همان گونه که مصاحبه‌شوندگان شماره (۳) و (۴) اذعان داشتند:

((... به نظر من اساتید در رشته‌ی حقوق از روش تدریس ماده محور استفاده می‌کنند؛ یعنی بیشتر مواد قانونی خوانده می‌شود و مواد قانونی تدریس شده بیان شده و تفسیر شده (۳)، اساتید رشته‌ی حقوق تقریباً از روش تدریس یکسان و مشابه استفاده می‌کنند و بیشتر روش تدریس حالت سخنرانی دارد و دانشجویها حالت یک شنونده را دارند البته در کنار سخنرانی از روش‌های تدریس دیگر استفاده می‌کردند؛ مثلاً گاهی اوقات پیش می‌آمد بحث‌های گروهی انجام می‌شد و با استاد در مورد یک موضوع بحث می‌کردند (۴)...)). بنابراین، این نتایج به‌وضوح در نمودار (۲) نمایان است که با تحلیل کدهای محوری، چالش‌ها و فرصت‌های موجود در شیوه‌های تدریس را روشن‌تر می‌سازد و اهمیت تأکید بر روش‌های متنوع‌تر را دوچندان می‌کند.

نمودار ۲ روش های تدریس

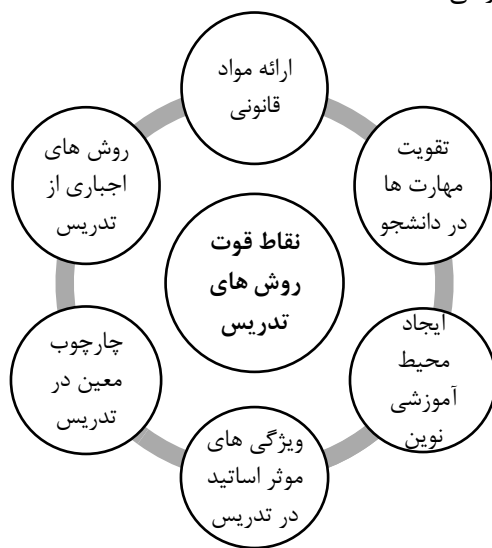
نقاط قوت روش های تدریس

نقاط قوت تدریس بر اساس نتایج به‌دست‌آمده به‌وضوح در نمودار (۳) مشخص می‌گردد. این نقاط قوت شامل توانایی اساتید در ارائه پرونده‌های حقوقی، ایجاد چالش‌های فکری و به‌کارگیری محتوای مرتبط با مسائل روز است. همان‌طور که مصاحبه‌شونده شماره ۱ اشاره کرده است: ((...به نظر من شامل موارد زیر می‌شود: ارائه مسائل و پرونده‌های حقوقی به عنوان مثال در تدریس مفاهیم...)). این نوع تدریس، زمینه را برای یادگیری فعال و عملی فراهم می‌کند.

علاوه بر این، دانشجویان بر لزوم طراحی یک نقشه واضح از ساختار دروس در ابتدای هر کلاس تأکید کردند و بر این باورند که پیروی منظم از این نقشه به انسجام و نظم در تدریس کمک می‌کند و فضای آموزشی را بهبود می‌بخشد. چنانچه مصاحبه‌شونده شماره ۲ بیان داشت: ((...یکی از مهمترین نقاط قوتی که در تعداد معدودی از استادان مشاهده می‌شود تعیین نقشه‌ی راه است به‌گونه‌ای که در جلسات ابتدایی ساختار منسجم درس مشخص می‌گردد و در جلسات بعدی به تشریح اجزای این ساختار پرداخته می‌شود...)). همچنین، به‌عبارتی دیگر، یکی از نقاط قوت مهم در تدریس اساتید، توجه به کیفیت تدریس و انضباط در ارائه مطالب است. همان‌طور که مصاحبه‌شونده ی شماره ۴ اذعان داشت: ((...اغلب اساتید صبور باشند یعنی پیش می‌آید در یک جلسه حجم بسیاری از مطالب بیان می‌شود، یعنی شاید هر جلسه ۲ ساعت تدریس آن‌ها طول می‌کشد...)). این توجه به کیفیت آموزش و تلاش برای انتقال مفاهیم به طور جامع نشان‌دهنده تعهد اساتید به یادگیری دانشجویان است.

در نهایت، انسجام در تدریس مطالب کلاسی نیز از نکات بارز تدریس اساتید گروه حقوق است. به‌طوری که طبق گفته مصاحبه‌شونده ی شماره ۶: ((...غالب اساتید گروه حقوق، قواعد حاکم بر یک تدریس مطلوب را رعایت می‌نمایند و با توجه به اهمیت مباحث حقوقی سعی می‌کنند تا در یک چارچوب منظم و منسجم به تشریح و تبیین مسائل بپردازند...)).

باتوجه به این موارد و کدهای محوری استخراج‌شده، نمودار (۳) نمایانگر اصول و زیرساخت‌های موردنیاز برای بهینه‌سازی فرآیند آموزشی است.

نمودار ۳ نقاط قوت روش های تدریس

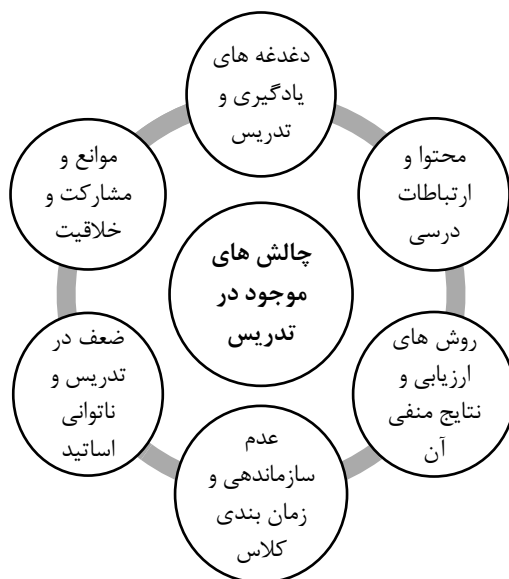
چالش‌های موجود در نحوه ی تدریس

چالش‌های عمده‌ای که در این مصاحبه‌ها مطرح شده، در نمودار (۴) به آن اشاره شده است. این چالش‌ها شامل تساهل بیش از حد اساتید و استفاده از اصطلاحات پیچیده برای توضیح مفاهیم حقوقی است که ممکن است درک دانشجویان را مختل کند. به عنوان مثال، مصاحبه‌شونده ی شماره ۲ بیان کرده است که: ((...مهمترین چالش تساهل بیش از اندازه استادان و اغماض آنان در برابر دانشجویان بوده است که این باعث می شود دانشجو جایگاه خود را به درستی درک نکند...)).

علاوه بر این، برخی اساتید حقوق در سر کلاس‌ها به طور مکرر از واژه‌های ثقیل استفاده می‌کنند که خود به دشواری‌های رشته حقوق افزوده و در انتقال مفاهیم اثر منفی می‌گذارد. همان‌طور که مصاحبه شونده ی شماره ۴ اشاره کرده است: ((...موردی که می‌توان اشاره کنم، زمان‌هایی بود که اساتید در سر کلاس‌ها از واژه‌های ثقیل استفاده می‌کردند که رشته حقوق رشته ی سختی است، چه برسد به این که از واژه‌های سخت برای انتقال مفاهیم استفاده شود...)).

همچنین، ضمن اشاره به نظم کلاس‌ها، توسط مصاحبه شونده ی شماره ۷ گفته شده است: ((...به نظر بنده بحث بی‌نظمی که بین اساتید و دانشجوها وجود دارد و کلاً بی‌نظمی که حاصل تمام موارد از بی‌نظمی شکلی که مابین اساتید وجود دارد، نحوه ورود و خروج‌شان، نحوه برگزاری کلاس‌ها، نحوه تدریس‌شان و نحوه ارائه مطالب است، ارتباط صحیح با دانشجو ندارند...)). این مسائل نشان‌دهنده چالش‌های جدی در فرآیند آموزشی است که نیاز به بررسی و بهبود دارد.

این چالش‌ها در کنار سایر مشکلات عمده، به وضوح بر روند آموزشی تأثیر منفی می‌گذارند. همچنین، نداشتن نظم در ساعت‌های تدریس و عدم تأمین زمان کافی برای پاسخگویی به سؤالات دانشجویان نیز از دیگر موانعی است که باید مورد توجه قرار گیرد. باتوجه‌به این موارد و کدهای محوری استخراج‌شده، نمودار (۴) نمایانگر چالش‌های موجود در فرآیند آموزشی است که اصلاح آن‌ها می‌تواند به بهبود کیفیت تدریس کمک کند.

نمودار ۴ چالش‌های موجود در نحوه ی تدریس

وجود و عدم وجود موانع قانونی یا ساختاری در روش های جدید تدریس

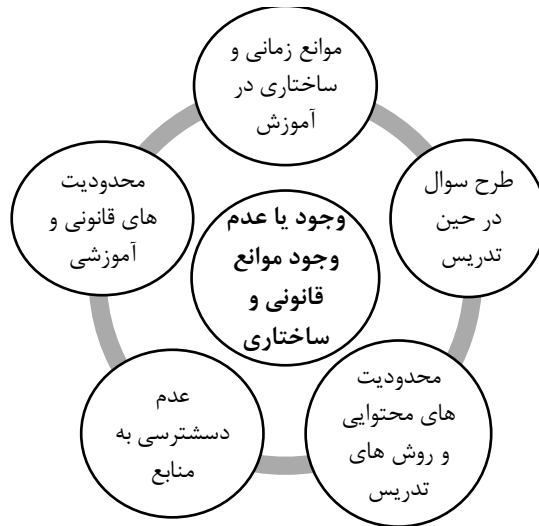
در تدریس رشته حقوق، موانع قانونی و ساختاری به‌عنوان چالش‌های جدی مطرح هستند. یکی از مشکلات اصلی، تعیین سرفصل‌های آموزشی از سوی وزارت علوم است که اساتید را ملزم به تدریس موضوعات خاصی می‌کند. همان‌طور که مصاحبه‌شونده ی شماره ۵ بیان کرده است: «...یکی از آن موانع قانونی، تعیین سرفصل‌هایی است که از طریق وزارت علوم به شیوه‌ی آیین‌نامه ارائه می‌شود و اساتید را ملزم می‌کند در مدت زمانی که در اختیارش دارد حتماً باید این موضوعات و سرفصل‌ها ارائه شود...». این امر ایجاد محدودیت‌هایی در استفاده از شیوه‌های نوین و جامع تدریس کرده و همکاری‌های آموزشی را به سمت روش‌های سنتی سوق می‌دهد.

علاوه بر این، قوانین سخت‌گیرانه در رابطه با محتوای آموزشی از جمله ممنوعیت حضور دانشجویان در دادگاه‌ها، مانع از دستیابی دانشجویان به تجربیات یادگیری کاربردی می‌شود. مصاحبه شونده ی شماره ۸ اشاره کرده است: «...یکی از روش‌های ایجاد کارگاه‌های آموزشی برای لایحه‌نویسی و نوشتن دادخواست یا ورود دانشجویان حقوق به دادگستری است...». با این حال، روش اول هیچ مانعی ندارد، در حالی که روش دوم که حضور در فضای دادگاه است کارایی بیشتری دارد که متأسفانه با موانعی روبه‌رو است.

همچنین، یکی دیگر از چالش‌ها به ناکافی بودن تدریس عملی مربوط می‌شود. به عنوان مثال، مصاحبه شونده ی شماره ۹ اذعان داشت: «...قوانین فرآیند محور و قوانین شکلی مثلاً قانون آیین دادرسی کیفری، این

مشکل را دارند که تدریس آیین دادرسی مدنی سر کلاس در حد همان توضیح دادن مواد و مباحث و مسائلی بوده که هضم آن برای دانشجو سخت است...)). بنابراین، نیاز به تعامل عملی و مشاهده واقعی مراحل دادرسی احساس می‌شود.

این موارد به‌وضوح در نمودار (۵) نمایان است که به تحلیل موانع و ارائه راهکارهایی برای بهبود فرآیند آموزشی می‌پردازد. در نهایت، توجه به این موانع و چالش‌ها می‌تواند به ارتقای کیفیت آموزش در رشته حقوق کمک کند و نقش اساتید را به عنوان تسهیل‌کننده‌های فرآیند یادگیری بیشتر کند.

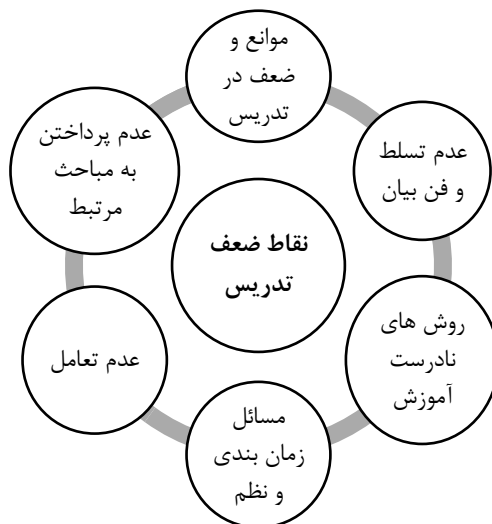
نمودار ۵ وجود و عدم وجود موانع قانونی یا ساختاری

نقاط ضعف تدریس

تحلیل حاضر به بررسی مشکلاتی می‌پردازد که در شیوه تدریس برخی از اساتید مشاهده می‌شود. عدم دسته‌بندی ذهنی و عدم تمرکز بر مطالب اصلی موجب می‌شود که اساتید به حاشیه رفته و زمان کلاس را به موضوعات روزمره اختصاص دهند. این مسئله به‌طور جدی مانع یادگیری مؤثر دانشجویان می‌شود. به‌عنوان مثال، مصاحبه‌شونده ی شماره ۱ اظهار داشته است: ((...نبود دسته‌بندی ذهنی در برخی از اساتید مشاهده می‌شود که به وضوح در بیان‌شان هم قابل رویت است و بعضی از اساتید به حاشیه می‌روند به جای اینکه وقت کلاس را با دستور جلسه پیش ببرند، با پرداختن به مسائل روزمره و حاشیه، وقت کلاس را سپری می‌کنند...)). احترام به شأن و دانش دانشجو در تقلیل مطالب حقوقی به تمسخر به‌وضوح احساس می‌شود و موجب بی‌احترامی به دانشجو می‌گردد. علاوه بر این، عدم اجبار به مطالعه قبل از کلاس، استراحت‌های طولانی و

تدریس جزیره‌ای نشان‌دهنده ضعف در برنامه‌ریزی و تعامل استاد با دانشجویست. برخی از اساتید نیز به دلیل نداشتن تخصص کافی در موضوع تدریس، سرفصل‌های درسی را خارج از زمینه مرتبط و با عدم تسلط کافی ارائه می‌دهند. این مسائل به همراه عدم ارتباط کلامی و بی‌نظمی در کلاس درس، زحمتی مضاعف برای دانشجویان ایجاد کرده و به یادگیری آنان آسیب می‌زند.

با توجه به نمودار (۶) و یافته‌های قبلی، می‌توان به وضوح دریافت که این مشکلات نه تنها مانع از درک درست مطالب می‌شوند، بلکه بر انگیزه و علاقه دانشجویان به تحصیل نیز تأثیر منفی می‌گذارند.

نمودار ۶ نقاط ضعف تدریس

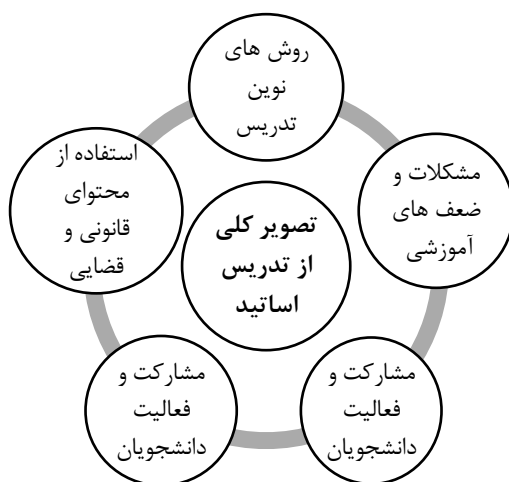
تصویر کلی از تدریس اساتید

تحلیل حاضر بر روی شیوه‌های تدریس اساتید حقوق و چالش‌های موجود در آن‌ها تمرکز دارد. به نظر می‌رسد که برطرف کردن ضعف‌های موجود در روش‌های تدریس می‌تواند به دستیابی به شیوه‌های بی‌نقص کمک کند. در برخی موارد، شیوه تدریس اساتید به صورت فرایندی و ملموس است که به تبادل مکالمات سودمند میان استاد و دانشجویان منجر می‌شود. به عنوان مثال، مصاحبه شونده ی شماره ۵ ذکر کرده است: «...روش تدریس آن‌ها بیشتر به صورت فرایندی/اتفاق می‌افتد و کلاس بسیار ملموس است و مکالماتی که بین اساتید و دانشجویها رد و بدل می‌شود به شکلی است که سبک تدریس حقوق کیفی بیشتری به شکل رسم نمودار درختی است...».

اما در مقابل، متدهای کلاسیک و استاد محور هنوز هم در بسیاری از کلاس‌ها غالب هستند و نقش دانشجو را به حداقل می‌رسانند. متأسفانه، تدریس‌هایی صورت می‌گیرد که رشته حقوق به صورت

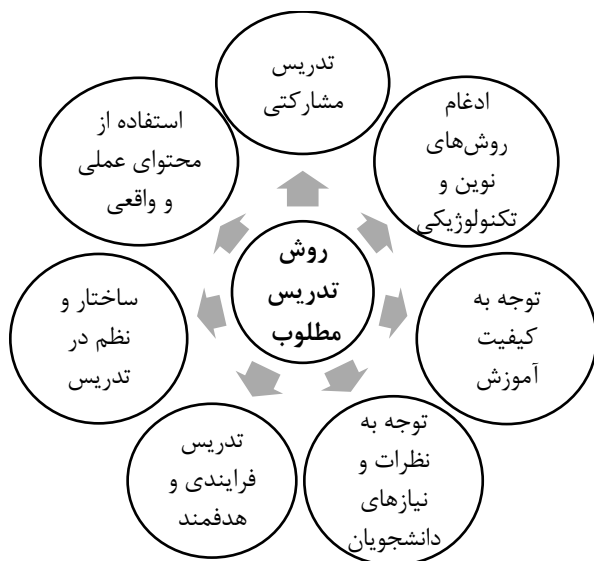

استادمحور است و دانشجو کمترین نقش را دارد. همان طور که مصاحبه شونده ی شماره ۷ اذعان داشت :
 ((...متأسفانه اساتید تلاش‌های مستمر و تلاش‌های یک دانشجو در طول ترم تحصیلی را نادیده می‌گیرند...)).
 باین حال، بسیاری از اساتید سعی دارند از روش‌های نوین علمی بهره بگیرند و با تشریح مطالب و تشویق دانشجویان به تنظیم جزوات، مشارکت آن‌ها را در مباحث افزایش دهند. اما عدم توجه به فعالیت‌های دانشجویان و مشکلات ارتباطی میان استاد و دانشجو می‌تواند مانع از تعامل مؤثر در کلاس‌ها شود.
 در نهایت، باتوجه به نمودار (۷) و نکات ذکر شده، به نظر می‌رسد که نیاز به بهبود و استفاده از روش‌های نوین آموزشی و گسترش تبادل اندیشه‌ها میان دانشجویان می‌تواند تأثیر مثبتی بر فرآیند یادگیری داشته باشد و به ارتقای کیفیت آموزش در رشته حقوق کمک کند.

نمودار ۷ تصویر کلی از تدریس اساتید

با توجه به نتایج به دست آمده از تحلیل مطالب، می‌توان گفت که یک روش تدریس مطلوب باید شامل هفت ویژگی باشد که در نمودار (۸) به آن‌ها اشاره شده است:

نمودار ۸ روش تدریس مطلوب

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر به بررسی تأثیر روش‌های آموزشی مبتنی بر تعامل و فعالیت‌های عملی در تدریس رشته حقوق پرداخته و نتایج آن تأکید می‌کند که این روش‌ها در ارتقاء کیفیت یادگیری دانشجویان از اهمیت زیادی برخوردارند. مشاهده شد که دانشجویان، به‌ویژه در حوزه‌های حقوقی، به فضایی برای فعالیت‌های عملی و تعاملات فعال نیازمندند. این نیاز به‌وضوح باتوجه‌به نظریه‌ها و مدل‌های تدریس موجود در مبانی نظری، از جمله نظریات رفتارگرایی، شناختی، یادگیری معکوس، یادگیری تجربی و وحدت یافته قابل مشاهده است.

چنان چه بر اساس مطالعه پژوهش بورنس و همکاران (۲۰۱۷)، اساتید حقوق به‌طور فزاینده‌ای به استفاده از روش‌های نوین آموزشی و یادگیری ترکیبی که شامل ترکیبی از تدریس حضوری و آنلاین است، تشویق می‌شوند. این یافته با نظریه یادگیری معکوس هم‌راستا است که بر اهمیت فعال کردن فرآیند یادگیری از طریق مشارکت دانشجویان تأکید دارد. روش‌های یادگیری فعال به دانشجویان این امکان را می‌دهد که در محیط‌های آموزشی مشارکت بیشتری داشته و به‌طور مستقل یاد بگیرند. در مقایسه با این، پژوهش از کوزانیسی و نسنوویسی (۲۰۲۳) نشان داده است که هر نوع روش تدریس فعال، اعم از کارگاه‌ها یا یادگیری مبتنی بر پروژه، تأثیر مثبت و قابل توجهی بر یادگیری دانشجویان حقوق دارد. این نتایج به‌ویژه به این دلیل حائز اهمیت است که چهار عامل کلیدی شامل موضوع تدریس، نوع ارزیابی، اندازه گروه و سطح تدریس تأثیر عمیق‌تری بر موفقیت این روش‌ها دارند. در واقع، این یافته‌ها نشان می‌دهند که

روش‌های فعال به افزایش تعامل و یادگیری مؤثرتر میان دانشجویان کمک می‌کنند که با نظریه یادگیری شناختی نیز همخوانی دارد.

پژوهش دیگر از ترنر و همکاران (۲۰۱۸) روشن می‌کند که چگونه آموزش مهارت‌ها در حوزه‌های کلیدی مانند بحث و مذاکره می‌تواند به جذابیت و اثربخشی یادگیری در دانشجویان حقوق افزوده شود. این تأکید بر یادگیری مبتنی بر مهارت به دانشجو یادآوری می‌کند که جنبه‌های عملی و تجربی در یادگیری می‌توانند تأثیر بسزایی در درک و تسلط بر مفاهیم حقوق داشته باشند. نظریه یادگیری تجربی دیوید کولب، که تأکید دارد یادگیری از تجربه‌ها و تأمل بر آن‌ها شکل می‌گیرد، در اینجا به خوبی می‌تواند راهگشای فرایند یادگیری مؤثر باشد. به‌ویژه اینکه پاسخ‌های دانشجویان به سؤال‌های مصاحبه نشان می‌دهد که فعالیت‌های عملی و کارگاه‌های آموزشی، به درک عمیق‌تر آنان از مباحث حقوقی کمک می‌کند.

باین‌حال، چالش‌هایی در پیاده‌سازی این روش‌ها وجود دارد. همان‌طور که هریشکو و همکاران (۲۰۲۰) خاطرنشان کرده‌اند، مشکلاتی مانند عدم سازماندهی کلاس‌ها و تساهل بیش از اندازه اساتید، می‌تواند تأثیر منفی بر کیفیت آموزش گذاشته و مانع از ایجاد فضایی مناسب برای یادگیری فعال شود. این مشکلات نه تنها کیفیت تدریس را تحت تأثیر قرار می‌دهند، بلکه می‌توانند به دانشجویان مانع از درک درست و عمیق از مطالب مربوط به حقوق شوند.

از طرفی، تجربه‌های دانشجویان در مصاحبه‌ها نشان می‌دهد که اکثر اساتید از شیوه‌های تدریس سنتی و ماده‌محور استفاده می‌کنند که بر خواندن و تفسیر مواد قانونی تأکید دارند. این رویکرد، به‌خصوص در شرایطی که نیاز به تفکر انتقادی و توانایی تحلیل موضوعات پیچیده حقوقی وجود دارد، ناکافی به نظر می‌رسد. این مسئله هم‌راستا با نظریه رفتارگرایی است که تأکید دارد یادگیری تحت تأثیر تقویت‌های مثبت و منفی انجام می‌گیرد و در صورت عدم وجود الگوهای آموزشی مناسب، اثرات مثبتی بر پیشرفت یادگیری ایجاد نخواهد شد.

بنابراین نتیجه‌گیری کلی نشان می‌دهد که بهره‌گیری از روش‌های تدریس فعال، مشارکتی و تجربی در آموزش رشته حقوق نه تنها بر تعمیق یادگیری تأثیر مثبت دارد، بلکه می‌تواند به کاهش موانع و چالش‌های فعلی نیز کمک کند. از این‌رو، پیشنهاد می‌شود که اساتید با برگزاری کارگاه‌های آموزشی به مهارت‌های عملی مانند نگارش حقوقی، بحث‌های قضایی و تحلیل پرونده‌ها بپردازند. همچنین، استفاده از فناوری‌های نوین، مانند ادغام ابزارهای دیجیتال و پلتفرم‌های یادگیری آنلاین، می‌تواند به فعال‌تر کردن یادگیری کمک کند. تشکیل گروه‌های کوچک برای بحث و تبادل نظر در مورد موضوعات حقوقی نیز از دیگر روش‌های مؤثر است که می‌تواند تعامل و یادگیری مشارکتی را تقویت کند. در ادامه، تقویت ارتباط با دادگاه‌ها و مؤسسات حقوقی و شرکت‌ها و ایجاد برنامه‌های کارآموزی می‌تواند فرصتی برای کسب تجربیات واقعی برای دانشجویان فراهم کند.

علاوه بر این، انجام تحقیقاتی در مورد اثربخشی این روش‌ها بر یادگیری دانشجویان حقوق، بررسی چالش‌ها و موانع موجود در یادگیری، و تحلیل مقایسه‌ای اثرات روش‌های مختلف تدریس بر نتایج یادگیری بسیار مؤثر خواهد بود. همچنین، بهره‌گیری از تجارب بین‌المللی در زمینه آموزش حقوق می‌تواند بهترین

شیوه‌ها را برای بهبود روش‌های آموزشی در کشور استخراج کند. این اقدامات به بهبود کیفیت آموزش و نتایج یادگیری در رشته حقوق کمک شایانی خواهد کرد و در نهایت به ارتقای سطح علمی و عملی دانشجویان در این رشته می‌انجامد. با به‌کارگیری این روش‌ها، اساتید می‌توانند تجربه‌ی یادگیری مؤثرتری را برای دانشجویان فراهم کنند و آن‌ها را برای چالش‌های حرفه‌ای آینده‌شان بهتر آماده سازند.

ملاحظات اخلاقی

در اجرای این پژوهش و تهیه مقاله، کلیه قوانین کشوری و اصول اخلاق حرفه‌ای مرتبط با موضوع پژوهش رعایت شده است.

حامی مالی

هزینه‌های مطالب حاضر توسط نویسندگان مقاله تأمین شد.

تعارض منافع

بنابراین اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

References

- Baquero, F. (2023). Imagining Kant's theory of scientific knowledge: philosophy and education in microbiology. *International Microbiology*, 26(3), 445-457 .
- Brew, A., & Saunders, C. (2020). Making sense of research-based learning in teacher education. *Teaching and Teacher Education*, 87, 102935 .
- Burns, K., Keyes, M., Wilson, T., Stagg-Taylor, J., & Van Doore, K. (2017). Active learning in law by flipping the classroom: An enquiry into effectiveness and engagement. *Legal Educ. Rev.*, 27, 163 .
- Cazzell, A. R., Starks, S., Hickman, J. R., & Hardy, S. A. (2021). Moral values in moral psychology. *Journal of Theoretical and Philosophical Psychology*, 41(1), 35 .
- Chetty, N. D. S., Handayani, L., Sahabudin, N. A., Ali, Z., Hamzah, N., Rahman, N. S. A., & Kasim, S. (۲۰۱۹). Learning Styles and Teaching Styles Determine Students' Academic Performances. *International Journal of Evaluation and Research in Education*, 8(4), 610-615 .
- Cownie, F. (2019). Searching for theory in teaching law. In *The Law School-Global Issues, Local Questions* (pp. 41-61). Routledge .
- El Miedany, Y., & El Miedany, Y. (2019). Flipped learning. *Rheumatology teaching: The art and science of medical education*, 285-303 .
- Garnham, A. (2019). Cognitivism. In *The Routledge companion to philosophy of psychology* (pp. 99-110). Routledge .
- Gunton, R. M., Stafleu, M. D., & Reiss, M. J. (2022). A general theory of objectivity: Contributions from the reformational philosophy tradition. *Foundations of Science*, 27(3), 941-955 .
- Hayden, J. (2022). *Introduction to health behavior theory*. Jones & Bartlett Learning .

- Heale, R., & Twycross, A. (2018). What is a case study? In (Vol. 21, pp. 7-8): Royal College of Nursing.
- Hryshko, V., Mishchuk, I., Tsymbaliuk, V., Grygus, I., & Skaliy, A. (2020). Integrated processes as an effective means of formation of legal knowledge. *Journal of Physical Education and Sport*, 20, 952-957 .
- Jones, E. (2018). Transforming legal education through emotions. *Legal Studies*, 38(3), 450-479 .
- Kirby, M. S., Spencer, T. D., & Spiker, S. T. (2022). Humble behaviorism redux. *Behavior and Social Issues*, 31(1), 133-158 .
- Klette, K., & Blikstad-Balas, M. (2018). Observation manuals as lenses to classroom teaching: Pitfalls and possibilities. *European Educational Research Journal*, 17(1), 129-146 .
- Kopotun, I. M., Durdynets, M. Y., Teremtsova, N. V., Markina, L. L., & Prisyakova, L. M. (2020). The use of smart technologies in the professional training of students of the Law Departments for the development of their critical thinking. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 19(3), 174-187 .
- Kozanitis, A., & Nenciovici, L. (2023). Effect of active learning versus traditional lecturing on the learning achievement of college students in humanities and social sciences: A meta-analysis. *Higher Education*, 86(6), 1377-1394 .
- Mazana, Y. M., Suero Montero, C., & Olifage, C. R. (2019). Investigating students' attitude towards learning mathematics .
- Morel, G. M., & Spector, J. M. (2022). *Foundations of educational technology: Integrative approaches and interdisciplinary perspectives*. Routledge .
- Morris, T. H. (2020). Experiential learning—a systematic review and revision of Kolb's model. *Interactive learning environments*, 28(8), 1064-1077 .
- Munna, A. S., & Kalam, M. A. (2021). Teaching and learning process to enhance teaching effectiveness: a literature review. *International Journal of Humanities and Innovation (IJHI)*, 4(1), 1-4 .
- Nannicelli, T. (2018). Cognitivism. In *The Craft of Criticism* (pp. 157-168). Routledge .
- Nebeska, M. S., Provorova, Y. M., Gerasymova, E. M., Vykhoivanets, Z. S., & Yepryntsev, P. S. (2020). Enhancing the Educational Activities of Law Students as One of the Ways to Improve Efficiency and Quality of the Professional Training. *International Journal of Higher Education*, 9(4), 291-301 .
- Race, P. (2019). *The lecturer's toolkit: A practical guide to assessment, learning and teaching*. Routledge .
- Ramaswamy, H. H. S. (2020). The prospect of legal education: an India overview. *Journal of Legal Studies "Vasile Goldiş"*, 25(39), 31-43 .
- Schäferke, W., Mayoral Díaz-Asensio, J. A., & Hvidt, M. S. (2018). Socialisation to interdisciplinary legal education: an empirical assessment. *The Law Teacher*, 52(3), 273-294 .
- Shah Ph, D., & Kumar, R. (2019). Effective constructivist teaching learning in the classroom. *Shah, RK (2019). Effective Constructivist Teaching Learning in the Classroom. Shanlax International Journal of Education*, 7(4), 1-13 .

- Shah, R. K. (2019). Effective Constructivist Teaching Learning in the Classroom. *Online Submission*, 7(4), 1-13 .
- Tan, O.-S. (2021). *Problem-based learning innovation: Using problems to power learning in the 21st century*. Gale Cengage Learning .
- Taylor, L., Cheer, U., Wilson, D., Toomey, E., & Mueller, S. (2013). Improving the effectiveness of large class teaching in law degrees. *New Zealand Law Review*, 2013(1), 100-135 .
- Turner, J., Bone, A., & Ashton, J. (2018). Reasons why law students should have access to learning law through a skills-based approach. *The Law Teacher*, 52(1), 1-16 .
- Zhang, J., & Cui, Q. (2018). Collaborative learning in higher nursing education: A systematic review. *Journal of professional nursing*, 34(5), 378-388 .